

LES SEPULTURES DELS BISBES DE VIC (DELS NECROLOGIS I OBITUARIS ALS EPITAFIS)

per RAMON ORDEIG I MATA

RESUM

Els necrologis i els obituaris de la catedral de Vic, així com altra documentació funerària, contenen informació no sols dels òbits dels bisbes d'aquesta seu durant les edats mitjana i moderna sinó també de les seves exèquies i sepultures. Les dades sobre les sepultures són especialment interessants perquè, a causa de l'enderroc de la catedral romànica, els sepulcres episcopals més antics de la catedral actual són l'urna barroca de sant Bernat Calbó i les tres tombes del segle XVIII que hi ha a la seva capella. Els epitafis transcrits en els vells episcopologis són una altra font d'informació, prèvia a la que ens ofereixen els epitafis dels sepulcres existents.

Paraules clau: Bisbes de Vic, sepultures, necrologis, obituaris, epitafis.

ABSTRACT

The necrologies and obituaries of Vic Cathedral, as well as other funerary documents, contain information not only about decessions of the Bishops of this see during Medieval and Modern times, but also about their funerals and tombs. The data about the tombs are particularly interesting because, due to the demolition of the Romanesque cathedral, the most ancient preserved episcopal tombs are nowadays the Baroque urn of saint Bernat Calbó and the three tombs from the 18th century located in the same chapel. The epitaphs transcribed in the old episcopologies are an additional information source, previous to that offered by the epitaphs in the extant tombs.

Keywords: Bishops of Vic, tombs, necrologies, obituaries, epitaphs.

D'ençà de la restauració del bisbat de Vic l'any 886, només la meitat aproximadament dels seus bisbes han estat enterrats a la catedral vigatana o, per dir-ho amb més precisió, en les successives esglésies que hi ha hagut a la seu episcopal. L'altra meitat dels prelats reberen sepultura en diversos monestirs i esglésies del bisbat o en catedrals i convents d'altres bisbats catalans, aragonesos o valencians. Aquest últim fou el cas especialment, però no pas exclusivament, dels nombrosos bisbes de Vic que foren promoguts a altres seus episcopals o arxiepiscopals. Hi hagué alguns bisbes que moriren i foren enterrats fora dels antics estats que conformaren la Corona d'Aragó.

Tenint presents aquestes circumstàncies, presentaré les dades referents als sepulcres episcopals en quatre èpoques de distinta durada, totes relacionades amb les successives construccions de la catedral de Vic, és a dir, en els temps de la catedral preromànica, de la catedral romànica, de la capella barroca de Sant Bernat Calbó i de la catedral neoclàssica. Però faré coincidir les dates d'inici i d'acabament de cadascuna d'aquestes èpoques amb les dels enterraments episcopals corresponents.

L'enderroc de la catedral romànica a finals del segle XVIII comportà la desaparició dels sepulcres medievals i moderns que hi havia al seu interior, amb l'excepció de l'urna de sant Bernat Calbó i dels tres sepulcres episcopals existents dins la seva capella. Gràcies, però, als necrologis i als obituaris, ens ha arribat informació no sols sobre els sepulcres de la catedral destruïts sinó també sobre les sepultures dels bisbes de Vic enterrats fora de la catedral. Una informació que no es limita sols a les dates i als llocs de la mort dels bisbes i a la ubicació de llurs sepulcres, sinó que aporta altres dades d'interès, fins i tot de tipus litúrgic o paralitúrgic, que ens donen a conèixer els costums funeraris i les diverses mentalitats que s'han succeït durant els onze segles de la història del bisbat, d'ençà de la seva restauració l'any 886.¹

Hem de partir d'aquesta data perquè no sabem res del sepulcres dels bisbes que regiren l'antiga seu d'*Ausona* en època visigòtica. Coneixem els noms de sis bisbes d'aquella primitiva seu episcopal, documentats entre els anys 516 i 693: Cinidi, Aquilí, Esteve, Domní, Gueric i Guisfred.² Sembla molt probable que llur catedral fos l'església de Santa Eulàlia i Santa Leocàdia, esmentada encara amb aquesta doble advocació l'any 899.³ En un dels necrologis es troben el dia i el mes de l'òbit d'alguns d'aquests primers bisbes, però són notícies del segle XIII sense massa fiabilitat.

La legislació canònica d'època visigòtica, almenys des de l'any 561, prohibia que s'enterrés cap difunt a l'interior de les esglésies, sense

1. R. ORDEIG, *Els orígens històrics de Vic (segles VIII-X)*, Vic, 1981, p. 93-98.
2. Vegeu-ne les breus biografies dins R. CORTS, J. GALTÉS i A. MANENT (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Barcelona, 1998-2001.
3. R. ORDEIG, «Santa Eulàlia i Santa Leocàdia, una església altmedieval de Vic», *Ausa* (Vic), vol. XXV/167 (2011), p. 323-332.

permetre cap excepció, i manava que les sepultures es disposessin a l'entorn dels seus murs.⁴ Així doncs, aquells primers bisbes de Vic devien rebre sepultura a l'entorn dels murs de l'església de Santa Eulàlia i Santa Leocàdia, probablement en el seu atri o galilea. Era en aquest indret de les basíliques on acostumaven de ser enterrats els bisbes o, en el cas de la basílica vaticana, els papes.⁵

Per a la recerca de notícies sobre els sepulcres destruïts i els seus epitafis m'he servit bàsicament dels necrologis i obituaris de la catedral de Vic, així com, d'una manera secundària, dels vells episcopologis vigatans:

1. ELS NECROLOGIS. Es tracta dels necrologis o glosses necrològiques que es troben als marges dels quatre martirologis medievals de la catedral, datats entre els segles x i xiv, que es guarden a l'Arxiu Capitular de Vic (ACV). Ordenats de més antic a més modern, són els següents: ms. 128-A (XLVII-A), del segle x; ms. 128-B (XLVII-B), de l'any 1061; ms. 129 (XLIII), del segle xii; ms. 130 (III), del segle xiv.⁶ Tots aquests martirologis anaren incorporant glosses necrològiques durant els anys o segles que estigueren en ús, de manera que les del darrer martirologi s'allarguen fins al segle xvii.⁷

2. ELS OBITUARIS. La sèrie dels llibres d'òbits de la catedral, que comença el 1348 i s'allarga fins al 1854 (núm. 245-381), bé que no és completa, es conserva a l'Arxiu del Capbreu de Vic (ACbV), un dels fons integrat avui a l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic. Aquests obituaris contenen informació relativa a les extremuncions, les sepultures, els novenals, els caps d'any i les misses de difunts del clergat i dels feligresos de la ciutat, atès que l'única parròquia de Vic era la catedral. L'administració era a càrrec del Capbreu, una institució formada pel clergat de la catedral. El 1607 es començà un obituari exprés per als bisbes, les dignitats i els canonges, encara en ús, que porta el títol *Liber obitus episcoporum, dignitatum ac canonicorum ecclesiae Vicensis, scriptus ab anno 1607 per me Antonium Mas*, guardat a l'Arxiu de la Cúria Diocesana de Vic (ACDV).

3. ELS EPISCOPOLOGIS. A més dels epitafis dels sepulcres dels bisbes de Vic conservats tant a la catedral vigatana com fora d'aquesta, coneixem els texts d'alguns dels epitafis destruïts a finals del segle xviii i sabem algunes

4. J. VIVES, *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, Barcelona i Madrid, 1963, p. 75.

5. F. GREGOROVIVUS, «Los sepulcros de los papas», a *Roma y Atenas en la Edad Media y otros ensayos*, Mèxic, Madrid i Buenos Aires, 1946 (reimpressió, 1982), p. 247-325, esp. p. 252-253.

6. La primera numeració correspon al catàleg publicat el 1934, quan els manuscrits estaven dipositats al Museu Episcopal de Vic (cf. J. GUDIOL, *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle xviii del Museu Episcopal de Vich*, Barcelona, 1934); la segona, a la numeració que els havia assignat el pare Jaume Villanueva el 1806 (cf. J. VILLANUEVA, «Códices e incunables de la catedral de Vich en 1806», *Boletín de la Real Academia de la Historia* (Madrid), vol. xxv (1894), p. 320-331).

7. El doctor Miquel S. Gros, canonge arxiver de la catedral de Vic, està preparant l'edició dels necrologis inclosos en els tres martirologis més antics de l'Arxiu Capitular.

notícies sobre els sepulcres medievals i moderns gràcies als episcopologis dels segles XVI-XIX.⁸ L'episcopologi antic més complet és el del degà Montcada, escrit a mitjan segle XVII.⁹ També hi ha dades d'interès en l'episcopologi publicat pel pare Villanueva.¹⁰

I

DE L'ANY 900 AL 1018

GOTMAR, el primer bisbe de la seu vigatana restaurada, morí el 19 de juny de 900. L'any el deduïm de la documentació conservada, però el dia consta explícitament en el necrologi començat a les acaballes del segle XII, en el qual es llegeix: «XIII kalendas iulii. Item eodem die obiit Gotmarus, Ausonensis episcopus, qui primus fuit in restauracione istius terre».¹¹ No sabem res, però, de la seva sepultura.

Del successor de Gotmar, el bisbe IDALGUER, desconeixem el dia de l'òbit, però sabem que el seu enterrament fou presidit pel bisbe Teuderic, que ho era del bisbat veí de Barcelona, perquè així consta en el decret d'elecció del seu successor expedit a Narbona el 17 de juny de 914.¹² Cal deduir, doncs, que havia mort durant la primavera del mateix any.

L'elegit l'any 914 era el bisbe JORDI, el pontificat del qual s'allargà fins al 947, en què traspassà el 20 d'octubre, segons un dels necrologis de la catedral vigatana: «XIII kalendas novembris. Eodem die obiit Georgius, Ausonensis episcopus, bone memorie».¹³

El succeí el bisbe GUADAMIR, el qual consagrà a Vic mateix una església en honor de l'arcàngel sant Miquel.¹⁴ Aquesta església era una de les tres que conformaven el grup episcopal de la seu vigatana, junt amb les esglésies de Sant Pere i de Santa Maria. La de Sant Miquel, com comprovarem en parlar de la sepultura del bisbe Borrell, era una església funerària. És lògic de creure, doncs, que tant el bisbe Guadamir com els seus immediats successors hi foren sepultats abans que hi rebés sepultura l'esmentat bisbe Borrell. El bisbe Guadamir morí el 14 de juny de 957 assistit pel bisbe Guilarà de Barcelona, el qual tingué cura, junt amb els canonges, de

8. Sobre els episcopologis manuscrits dels segles XVI-XVII, vegeu R. ORDEIG, «Un episcopologi de Vic de l'any 1625», *Ausa*, XI/105 (1983), p. 17-38.

9. J.-L. de MONTCADA, *Episcopologio de Vich escrito a mediados del siglo XVII*, Vic, 1891-1894.

10. J. VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, Madrid i València, 1803-1852. L'episcopologi de Vic és als volums 6 i 7.

11. ACV, ms. 129, f. 45v.

12. E. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic (segles IX-X)*, Vic, 1980-1996, núm. 62, p. 60-61. La identificació del bisbe Teuderic amb el de Lodeva no sembla pas possible.

13. ACV, ms. 128-B, f. 103.

14. R. ORDEIG, *Les dotaties de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, Vic, 1993-2004, vol. 1, núm. 71, p. 173-174.

l'enterrament, segons que s'explica en l'inventari dels béns de la catedral que es féu immediatament, bé que sense esmentar el lloc de la inhumació: «Anno III regnante Leutario rege, sub die XVIII kalendas iulii, sic obiit Wadamirus, Ausonensis episcopus, sedis Vicho. Aderat enim ibi domno Wilara, Barchinonensis episcopus, qui eum venerat ad visitandum, et tumulavit eum simul cum channonicis de ipsius ecclesie Sancti Petri».¹⁵

El successor de Guadamir fou el bisbe ATÓ, mort assassinat el 21 d'agost de 971 després d'haver aconseguit la categoria d'arquebisbat per a la seu vigatana: «XII kalendas septembris. Item eodem die fuit interfectus Ato, archiepiscopus Ausonensis».¹⁶ Com he insinuat suara, devia rebre sepultura dins l'església vigatana de Sant Miquel Arcàngel.

El succeí el bisbe FRUJÀ, mort també violentament el 18 d'agost de 991: «XV kalendas septembris. Ipso die obiit Fruiane, Ausonensis episcopus, qui fuit interfectus».¹⁷ Les seves despulles devien ser inhumades, com les dels seus antecessors immediats, dins l'esmentada església de Sant Miquel.

El successor de Frujà fou el bisbe ARNULF, abat de Sant Feliu de Girona, el qual morí el dia 1 d'agost de 1010: «Kalendis augusti. Eodem die obiit Arnulfus, episcopus atque abbas, bone memorie».¹⁸ El seu traspàs ocorregué en el castell de Calonge, a la Segarra, on el 29 de juliol havia dictat el testament que es conserva en el seu pergami original a l'Arxiu Capitular de Vic i que mostra la firma autògrafa del bisbe, estampada amb mà tremolosa. Les seves despulles devien dur-se a Vic, on el dia 22 d'agost els testimonis i els marmessors del testament que el prelat havia dictat i signat a Calonge el publicaren sota jurament davant l'altar de Sant Feliu de la catedral. En l'acta notarial feren constar que el bisbe havia arribat a Calonge de l'expedició pública a Còrdova i que, enllitat i greument ferit, havia expressat davant d'ells les seves darreres voluntats, acomplerta la qual cosa havia mort el dia primer d'agost.¹⁹

El setembre del 1010 fou elegit el nou bisbe, BORRELL, que fou abat també, com Arnulf, de Sant Feliu de Girona.²⁰ El seu pontificat durà només fins al 1018, en què morí a Girona, en retornar d'una expedició a l'Espanya sarraïna.²¹ El seu cadàver fou portat a Vic i sepultat dins la cripta excavada sota l'església de Sant Miquel Arcàngel de la seu vigatana. Ho sabem pel

15. E. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral*, núm. 303, p. 256.

16. ACV, ms. 128-A, f. 95v. Sobre Ató, vegeu R. ORDEIG, *Ató de Vic, mestre de Gerbert d'Orlhac (papa Silvestre II)*, Vic, 2009.

17. ACV, ms. 129, f. 69.

18. ACV, ms. 128-A, f. 81v.

19. R. ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, Vic, 2000-2010, núm. 716 i 718, p. 61-65. Sobre la participació d'Arnulf en l'expedició a Còrdova, vegeu R. ORDEIG, «Documents vigatans relatius a l'expedició militar dels catalans a Còrdova l'any 1010», *Ausa*, XI/108-109 (1984), p. 183-195.

20. R. ORDEIG, *Diplomatari de la catedral*, núm. 720, p. 67-68, i núm. 790, p. 128-129.

21. A. M. MUNDÓ, «La mort del comte Ramon Borrell de Barcelona i els bisbes de Vic Borrell i Oliba», *Estudis d'Història Medieval* (Barcelona), vol. 1 (1969), p. 1-15.

necrologi vigatà de l'època, el qual ens dóna la data precisa, 24 de febrer, de l'òbit: «VI kalendas martii. Eodem die obiit domnus Borrellus, episcopus venerande memorie; sepultus est in cripta subtus ecclesiam Sancti Michaelis».²²

L'església preromànica de Sant Miquel no durà gaire més anys. El successor del bisbe Borrell, Oliba de Cerdanya, decidí una renovació total de les esglésies de la seu episcopal. Sant Miquel desaparegué com a església i passà a ser un altar dins la nova església de Sant Pere, consagrada l'any 1038. Poc abans o poc després fou consagrada també la nova església de Santa Maria, de planta circular. Els sepulcres dels bisbes que s'havien succeït des de la restauració de la seu episcopal vigatana l'any 886, la majoria d'ells enterrats dins la cripta de Sant Miquel, hagueren d'ésser remoguts de llurs emplaçaments originaris.

II

DE L'ANY 1046 AL 1720

Entrem a la llarga època de la catedral romànica. El bisbe que la construï i que la consagrà el 1038, OLIBA DE CERDANYA, abat de Cuixà i de Ripoll, morí el 30 d'octubre de 1046 al monestir de Cuixà i rebé sepultura allà mateix. Una glossa necrològica del mateix segle XI ho diu clarament: «III kalendas novembris. Depositio domni Olive episcopi, tam vita quam sermone clari, qui optima senectute mortuus est sexto decimo anno Henrici, principis tempore, sepultus est in Cocxano monasterio Sancti Michaelis, ubi cum multorum monachorum pater vita et miraculis preclarissimus vixit».²³ Actualment, però, en el monestir de Cuixà no hi ha cap vestigi del seu sepulcre.

GUILLEM GUIFRÉ DE BALSARENY, nebot i successor d'Oliba, renuncià al càrrec episcopal l'any 1074 per retirar-se al monestir de Ripoll, on morí l'11 d'agost de 1076 i on fou enterrat: «III idus augusti. Ipso die obiit [Guile]mus, Ausonensi[s episcopus], qui antea fuit [archi]diachonus, et [in Rivi]pollensi mo[nasterio] est sepultus».²⁴ Tampoc a Ripoll no hi ha actualment cap indicati del seu sepulcre.

El nebot i successor del bisbe Guillem, BERENGUER SUNIFRED DE LLUÇA, bisbe de Vic i alhora arquebisbe de Tarragona, bé que no pogué residir mai en aquesta última ciutat, morí el dia 11 de gener de l'any 1100: «IIII idus ianuarii. Item ipso die obiit Berengarius, episcopus Ausonensis et

22. ACV, ms. 128-A, f. 33v.

23. ACV, ms. 128-A, f. 126. La glossa necrològica del ms. 129, f. 94v, és molt semblant (edició: E. JUNYENT, *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, Barcelona, 1992, p. 429, núm. 24). En canvi, la del ms. 128-B, f. 106, només diu: «Depositio domni Olive episcopi in anno XVI Henrici regis».

24. ACV, ms. 129, f. 65.

archiepiscopus Terragonensis bone memorie, cui sit requies. Obiit autem anno XL° Philippi regis». ²⁵ Devia rebre sepultura dins la catedral romànica, començada pel seu besoncle Oliba i acabada pel seu oncle Guillem, bé que cap dels dos no hi havia estat enterrat.

El 21 d'agost de l'any 1110 morí en el monestir d'Amer, del qual havia estat abat, el bisbe de Vic ARNAU DE MALLA, i hi rebé sepultura: «XII kalendas septembris. Ipso die obiit Arnallus, sedis Vici antistes almificus, cui debite servitutis annuatim exsolvamus obsequia, qui honorifice sepultus est in monasterio Amerensi». ²⁶ Els terratrèmols del 1427 destruïren gran part del monestir, amb els sepulcres que hi havia. ²⁷

El successor d'Arnau de Malla, el bisbe RAMON GAUFRED, morí a Cardona el 26 de novembre de l'any 1146, però consta que fou portat a enterrar a la catedral de Vic: «VI kalendas decembris. Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo XL^{mo} V^o, regnante autem regis Leudovici V, obiit Raimundus Gaucefredi, Ausonensis ecclesie episcopus, qui ab episcopatu suo XXX^{mo} VII^{mo} anno apud Cardonam defunctus et ad suam sedem reportatus, honorifice est sepultus». ²⁸

El 4 de setembre de l'any 1185 morí el bisbe PERE DE REDORTA, fill natural del comte Ramon Berenguer III, i fou sepultat davant les fonts baptismals de la catedral vigatana: «II nonas septembris. Anno ab Incarnacione Domini M^o C^o LXXX° V^o obiit Petrus, Ausonensis episcopus, (...). Sepultus est in ecclesia Sancti Petri ante fontes». ²⁹ Les fonts baptismals es trobaven a poca distància de l'entrada principal de la catedral, a mà dreta, prop de la porta que comunicava amb el claustre. ³⁰

RAMON XETMAR DE CASTELLTERÇOL, bisbe de Vic del 1185 al 1194, fou promogut a la seu arquebisbal de Tarragona, ciutat on morí el 4 de novembre de 1198. Segons Josep Blanch (1620-1672), canonge arxiver que fou d'aquella catedral, «estan sepultats los seus ossos en una tombeta de pedra alta en la pared a l'entrada a mà esquerra de la Capella del Santíssim, prop la Capella dels Metges, en la qual hi ha l'epitafi següent:

OBIIT RNDUS. PATER DNUS. RAYMUNDUS DE CASTRO-/TERTIOLO,
Q(UONDAM) ARCHIEPISCOPUS HUIUS STAE. ECCLESIAE, / SECUNDO NO-
NAS NOVEMBRIS ANNO DOMINICAE INCARNA-/TIONIS MCXCVIII, CUIUS
OSSA IN HAC TUMBA TRANSLATA SUNT». ³¹

25. ACV, ms. 128-A, f. 22v; també el ms. 128-B, f. 15, i el ms. 129, f. 6v, situen l'òbit a *III idus ianuarii*. Però E. FLÓREZ, *España sagrada*, vol. 28, Madrid, 1774, p. 321, situa l'òbit a *III idus ianuarii*.

26. ACV, ms. 128-A, f. 95v.

27. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 14, p. 220.

28. ACV, ms. 128-A, f. 136.

29. ACV, ms. 128-A, f. 102v.

30. E. JUNYENT, «Veneració i culte tributat a sant Bernat Calbó», a *Estudis d'història i art (segles IX-XX)*, Vic, 2001, p. 317-330.

31. J. BLANCH, *Arxiepiscopologi de la Santa Església metropolitana i primada de Tarragona*, a cura de J. Icart, vol. 1, Tarragona, 1985, p. 126.

La capella del Santíssim Sagrament de la catedral de Tarragona es construï sota la direcció de l'arquitecte renaixentista Pere Blai en el segle XVI, a partir de la Sala Capitular del segle XIII,³² de manera que cal deduir que el trasllat de les despulles de l'arquebisbe al seu nou sepulcre es dugué a terme en acabar-se la capella del Santíssim (1582-1583). No es tracta, doncs, del sepulcre primitiu. Actualment aquesta urna es troba al costat de la capella de Santa Bàrbara.³³

GUILLEM DE TAVERTET, bisbe de Vic des del 1195, renuncià l'any 1232 i es retirà al monestir de Sant Pere de Casserres.³⁴ Hi morí el 21 de novembre de 1233: «XI kalendas decembris. Anno Domini M^o CC^o XXX° III° obiit Guilelmus de Tavarteto, quondam Vicensis episcopus, qui ad ecclesiam Romanam vocatus, ibidem episcopatu resignavit».³⁵ L'espòli episcopal fou tema de disputa entre els monjos de Casserres i els canonges de Vic, cosa que motivà una sentència arbitral l'any 1235.³⁶ No s'hi fa cap referència al seu sepulcre, però és possible que els seus ossos, passats uns quants anys des de l'enterrament, fossin sebollits dins el sarcòfag o ossari de pedra granítica del segle XIII, ornat amb els rocs heràldics dels Tavertet, que romangué al monestir de Casserres fins al 1922, any en què ingressà al Museu Episcopal de Vic junt amb el capitell i la base de la columna que el sostenia.³⁷ Les suposades despulles del bisbe reposen, des de l'any 2002, dins una urna revestida de vellut verd i ornada amb l'emblema daurat dels Tavertet, situada a l'interior de l'església, al costat de la porta d'accés al claustre, amb la inscripció següent:

DESPULLES DE GUILLEM DE TAVERTET / BISBE DE VIC / 1195-1233 / MORT
A CASSERRES EL DIA / 25-XI-1233.³⁸

El 26 d'octubre de 1243 morí el bisbe BERNAT CALBÓ amb fama de santedat, cosa que es traduí en una afluença multitudinària a la catedral per tal de contemplar el seu cadàver i, un cop enterrat al cap de vuit dies, per tocar el seu sepulcre. Aquest fou disposat a la catedral, al costat de les fonts

32. *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1990, p. 326-327.

33. M. MARI, *Exposició cronològicohistòrica dels noms i dels fets dels arquebisbes de Tarragona. Llibre II*, Tarragona, 1999, p. 49.

34. A. M. MUNDÓ, «La renúncia del bisbe de Vic Guillem de Tavertet (1233), segons la correspondència de Bages i els registres vaticans», a *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, vol. III, Barcelona, 1962, p. 77-95.

35. ACV, ms. 128-B, f. 111v.

36. M. S. GROS, «A propòsit de la biblioteca particular de Guillem de Tavertet, bisbe de Vic», *Arxiu de Textos Catalans Antics* (Barcelona), vol. 22 (2003), p. 103-136.

37. J. BRACONS, *Catàleg de l'escultura gòtica del Museu Episcopal de Vic*, Vic, 1983, núm. 102, p. 112, i núm. 127, p. 124.

38. A. PLADEVALL, *Sant Pere de Casserres o la presència de Cluny a Catalunya*, Manlleu, 2004, p. 117 i 119 (amb fotografia).

baptismals: «Anno Domini MCCXLIII, septimo kalendas novembris, frater Bernardus Calvo, Vicensis episcopus, qui fuit abbas Sanctarum Crucum, feliciter migravit ad Dominum et fuit sepultus honorifice in ecclesia Vicensi iuxta fontes maiores». ³⁹ Ja hem esbrinat la ubicació de les fonts baptismals en parlar de la sepultura del bisbe Pere de Redorta. Sembla que sant Bernat Calbó no hi fou pas inhumat en el paviment sinó en un túmul un xic elevat i adossat al mur lateral de l'església. La veneració popular, manifestada amb ofrenes votives col·locades davant el sepulcre, culminà el 1296 amb l'erecció d'un altar i el 1324 amb la institució de la festa del sant el 24 d'octubre, atès que el dia 26 se celebrava la festa dels sants màrtirs Llucià i Marcia. ⁴⁰

El successor de sant Bernat Calbó, el bisbe BERNAT DE MUR, morí a Barcelona el dia 6 de novembre de 1264 i rebé sepultura en el convent barceloní dels dominics: «VIII idus novembris. Eodem die, anno Domini M^o CC^o LX° IIII°, obiit Bernardus de Muro, Vicensis episcopus, in civitate Barchinone, (...). Recepit autem habitum fratrum predicatorum et fuit sepultus in domo fratrum predicatorum Barchinone». ⁴¹ Un parent seu, Arnau de Mur, ardiaca de Vic, mort a Lleida el 1241, havia ingressat en l'orde dominicà, tal com féu ell també. ⁴² El sepulcre fou disposat dins la capella de Santa Anna de l'església del convent dominicà de Santa Caterina de Barcelona. ⁴³ Actualment es guarda al Museu Nacional d'Art de Catalunya. ⁴⁴ Es tracta d'un sepulcre de pedra calcària decorat amb la figura incisa del bisbe jacent i amb l'epitafi següent:

:ANNO:DOMINI:M^o:CC^o:LXIII°:VIII:IDUS:NOVEMBRIS:
 OBIIT:FRATER:BERNARDUS:DE:MURO:EPISCOPUS:
 VI/CENSIS:DE:ORDINE:FRATrum:PREDICATORUM:
 CUIUS:CORPUS:IN:HOC:PRESENTE:TUMULO:REQUIESCIT:

Segles més tard es col·locà sobre el sepulcre un llenç a l'oli amb una inscripció que, segons la transcripció publicada per Gaietà Barraquer, deia així: «Aquí reposan los venerables ossos del R. Pare Don fra Bernat de Mur, catalá, persona de moltas prendas, lo qual essent Bisbe de Vich, á imitació de Don Pere de Castellás (que essen bisbe de Barcelona se feu

39. ACV, ms. 128-B, f. 105.

40. J. GUDIOL, «Lo sepulcre de sant Bernat Calvó, bisbe de Vich», extret de les *Memòries del primer congrés de Història de la Corona d'Aragó*, Barcelona, 1912, p. 4; E. JUNYENT, «Veneració i culte tributat a sant Bernat Calbó», p. 320.

41. ACV, ms. 128-B, f. 108; ms. 129, f. 96. Edició: J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 39-40, que transcriví «III idus» i, per consegüent, datà l'òbit el dia 11 de novembre.

42. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 34 i 39.

43. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 39.

44. MNAC, núm. inv. 14030. Vegeu M. R. MANOTE, «Els primers testimonis de l'assumpció de l'estil», a *L'art gòtic a Catalunya. Escultura I*, Barcelona, 2007, p. 43-53 (amb fotografia).

Sepulcre del bisbe Bernat de Mur

Sepulcre del bisbe Berenguer de Bellvís

religios desta ordre en aquest convent) prengué també en ell lo hábit de frare Predicador. Doná molta almoyna per edificar esta iglesia, y ple de bonas obras morí á VI de novembre de MCCLXIII». ⁴⁵

També morí a Barcelona, el 14 de gener de 1298, el bisbe RAMON D'ANGLESOLA, però el seu cadàver fou dut a enterrar a la catedral vigatana: «XVIII kalendas februarii. Eodem die, anno Domini MCCXCVIII, obiit Raimundus de Angularia, Vicensis episcopus, in civitate Barchinone, qui fuit aportatus ad sedem suam honorifice et sepultus in eadem ante altare Beati Pauli, quod ipse fecit edificare de novo». ⁴⁶ Sembla que l'altar de Sant Pau s'aixecà dins l'absis que s'obria al costat de l'absis central, en el braç esquerre del creuer, de cara a tramuntana. ⁴⁷ Almenys era aquesta la seva ubicació en el creuer gòtic, en el qual la lauda sepulcral del bisbe Anglesola fou encastada a la paret, al costat de la porta de la sagristia major, segons testimonis dels segles XVI i XVII aportats pels episcopologistes. ⁴⁸

El bisbe BERENGUER DE BELLVÍS traspassà el 25 de novembre de 1301 i rebé sepultura, segons els episcopologis del segle XVII, al costat de la capella dels Sants Cosme i Damià, «en cuyo túmulo, que aún hoy está patente en lo alto de la pared, se lee la siguiente inscripción:

ANNO DOMINI MCCC PRIMO, VII KALENDAS DECEMBRIS, OBIIT DOMINUS BERENGARIUS PULCHERVISU, VICENSIS EPISCOPUS». ⁴⁹

La capella dels sants metges era situada, segons el plànol de la catedral romànica de finals del segle XVIII, al costat esquerre del temple, prop de l'entrada principal, en el mur romànic. ⁵⁰ Part de la coberta del sepulcre, amb la testa mitrada del bisbe, la voluta del bàcul i l'inici de la inscripció, fou trobada a l'entorn del seu antic emplaçament durant les excavacions arqueològiques dutes a terme sota el paviment de la nau central de la catedral el 1943 i des de llavors es guarda al Museu Episcopal de Vic. ⁵¹

Abans de complir-se cinc anys de la mort del bisbe Berenguer de Bellvís, el 5 de juliol de 1306 morí el seu successor, PONÇ DE VILARÓ. ⁵² Segons

45. G. BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, tom II, Barcelona, 1906, p. 17.

46. ACV, ms. 129, f. 6v (edició: FLÓREZ, *España sagrada*, vol. 28, p. 328). També ACV, ms. 130, f. 4.

47. M. S. GROS, «L'antic retaule romànic de la catedral de Vic: assaig de reconstrucció», *Studia Vicensia* (Vic), vol. 1 (1989), p. 99-126, esp. p. 102-103.

48. El fragment de l'episcopologi anònim del segle XVI és transcrit a M. S. GROS, «L'antic retaule romànic de la catedral de Vic», p. 102. Vegeu també J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 122.

49. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 138.

50. Plànol reproduït a M. S. GROS, «L'antic retaule romànic de la catedral de Vic», p. 101.

51. [E. JUNYENT], «Las excavaciones de la Catedral», *Ausona* (Vic), núm. 59 (27 febrer 1943), p. 1; J. BRACONS, *Catàleg de l'escultura gòtica del Museu Episcopal de Vic*, Vic, 1983, p. 109, núm. 96.

52. ACV, ms. 129, f. 50v. Situa la defunció el 7 de juliol.

testimoni del pare Jaume Villanueva, que veié el seu sepulcre durant l'estada que féu a Solsona el 1807, fou enterrat al claustre de la canònica de Solsona, de la qual havia estat prepòsit, «en un sepulcro de piedra común con muchos escudos de armas y figura de relieve y la inscripción siguiente:

HII TRES PRAELATI, SUB EADEM STIRPE CREATI, POST SORTEM FATI TUMULANTUR CONSOCIATI. ANNO DOMINI MCCCVI, TERCIO NONAS IULII, OBIIT DOMINUS PONTIUS DE VILARONE, VICENSIS EPISCOPUS, QUI FUIT PREPOSITUS ECCLESIAE CELSONENSIS XXXVII ANNIS, QUAM MULTIS HONORIBUS CUM AUGMENTO REDDITUUM DECORAVIT; CUIUS ANIMA REQUIESCAT IN PACE».

«Píntase allí por armas una casa con torres». ⁵³ Un dels «tres praelati» de la família Vilaró fou Berenguer de Vilaró, ardiaca d'Urgell, precentor de Barcelona i canonge de Vic, mort el 1298. ⁵⁴

El 17 d'octubre de 1328 morí a Barcelona, on havia acudit a la cort reial, el bisbe BERENGUER DE GUÀRDIA, oncle de la reina Elisenda de Montcada. El seu cadàver fou dut a Vic i enterrat prop de les fonts baptismals, al costat dels seus predecessors: «XVI kalendas novembris. Ipso die obiit dompnus Berengarius de Guardia, sedis huius antistes egregius, qui Barchinona presenciam regiam pro iustis causis agressus, anno Domini MCCCXXVIII presulatusque sui XXIII, receptis ecclesiasticis sacramentis, diem vitae conclusit extremum. Eius vero corpus huc honorifice reportatum cum predecessoribus fuit ad baptisterium tumulatum». ⁵⁵ Ja hem vist que havien estat enterrats al costat de les fonts baptismals els bisbes Pere de Redorta i Bernat Calbó. Segons Onofre Coromina, autor de l'episcopologi de 1625, «la sua sepultura està prop del cor de la seu de Vich, en la paret de la part de dit claustro nou debaix de la vidriera rodona». ⁵⁶ Segons Montcada, la tomba de Berenguer de Guàrdia era «un túmulo de mármol de mediana arquitectura que hoy está elevado en la parte derecha, cerca de las paredes del Coro». ⁵⁷ L'epitafi deia així:

FLORES DESPEXIT, FRUCTUS ACQUIRERE SCIVIT. / CASTUS PROSPEXIT ITER ID, QUO VITA PREIVIT. / PACIFICUS REXIT, TANDEM CONTRITUS OBIT. / SIC QUEM DILEXIT IAM DICTUS PRAESUL ADIVIT. / ERGO, LAUDATE DOMINUM, FRATRES RECITATE. ⁵⁸

53. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 50-51.

54. D. COSTA, *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, vol. 1, Barcelona, 1959, p. 268.

55. ACV, ms. 129, f. 90; transcrit sencer per J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 55-56. Redacció distinta en el ms. 130, f. 74v.

56. R. ORDEIG, «Un episcopologi de Vic», p. 31.

57. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 218.

58. ACV, ms. 129, f. 90v; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 57.

El bisbe GALCERAN SACOSTA, nascut a Tavertet i antic ardiaca de la Seu d'Urgell, traspassà el 5 d'abril de 1345 i rebé sepultura dins la capella del Corpus Christi de la catedral, atès que fou ell qui l'havia feta construir. Diu el necrologi de l'època: «Nonas aprilis. Eodem die anno Domini millesimo CCC^o XL° V^o obiit Reverendus dominus Galcerandus Çacosta, recolende memorie episcopus Vicensis, qui in sede Vicense fundavit et dotavit capellam et altare sub invocatione Corporis Domini nostri Ihesu Christi (...) et corpus ipsius est tumulatum in monumento marmoreo intus dictam capellam».⁵⁹ La capella gòtica del Corpus Christi s'havia construït en el costat nord de la catedral, sobresortint de la construcció romànica, damunt el fossar de Sant Joan, mentre a l'altre costat s'anava aixecant el claustre iniciat pel bisbe Guàrdia.⁶⁰ Al segle XVII, en eixamplar-se la catedral i construir-se la capella de Sant Bernat Calbó i les altres capelles barroques, la capella gòtica del Corpus Christi fou abatuda i sembla que desaparegué també el sepulcre del bisbe Sacosta.

El bisbe que succeí Galceran Sacosta, MIQUEL DE RICOMÀ, nascut a Granollers, fou el primer bisbe de Vic d'ésser nomenat directament pel papa, però només fou titular de Vic una anyada, i encara sense posar els peus al bisbat, car residia a la cort pontifícia d'Avinyó. El 1346 fou promogut a la seu de Barcelona i morí el 1361 a Perpinyà.⁶¹ En el necrologi usat llavors a la catedral de Vic s'inscriví el seu òbit el 5 de maig: «Anno Domini M^o CCC^o LXI° obiit dominus Miquel de Richoman, episcopus Barchinone, qui dimisit isti ecclesie unam cappellam de diaspre viridi, videlicet capam, casulam, duas dalmaticas et duas tunicellas, et unum turibulum argenteum deauratum et unam navetam de argento, qui fuerat huius sedis episcopus, cuius anima requiescat in pace, amen».⁶² La casulla que llegà a la catedral es conserva avui al Museu Episcopal de Vic.

Els pontificats vigatans dels dos immediats successors de Ricomà també foren molt curts. El rossellonès HUG DE FENOLLET només ocupà la seu vigatana un parell d'anys, atès que el 1348 fou promogut a la seu de València, on morí el 13 de maig de 1357, segons el necrologi en ús a la catedral de Vic, a la qual llegà una mitra i diverses peces d'orfebreria.⁶³

L'aragonès LOPE FERNÁNDEZ DE LUNA, el primer bisbe de Vic nascut fora de Catalunya, regí la diòcesi osonenca des de la cort pontifícia d'Avinyó per mitjà de vicaris generals o procuradors durant tres anys, des del 1349

59. ACV, ms. 130, f. 12v; J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 253.

60. Se'n trobaren els fonaments, de la capella del Corpus Christi, en el transcurs de les excavacions arqueològiques que dirigí Eduard Junyent el 1943.

61. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 258-259. Que morí a Perpinyà ho conta S. PUIG, *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona, 1929, p. 257.

62. ACV, ms. 130, f. 21v.

63. ACV, ms. 130, f. 21v; J. CAPELLE, *Figures d'évêques roussillonnais*, Perpinyà, 1910, p. 73-78, situa la defunció l'any 1356 perquè cita J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 267, on hi ha unes dades que indueixen a la confusió entre fixar la mort el 1356 o el 1357.

fins al 1352, en què fou promogut a la seu arquebisbal de Saragossa, on morí el 15 de febrer de 1382. Rebé sepultura a la capella de Sant Miquel Arcàngel, construïda per ell dins la Seu de Saragossa, en un magnífic sepulcre d'alabastre, curull de figures, executat per l'escultor i orfebren català Pere Moragues.⁶⁴ El sepulcre es troba en el presbiteri d'aquesta capella de la catedral saragossana, avui parròquia de Sant Salvador, dins un gran nínxol obert al mur a manera d'arcosoli, al fons i als costats del qual es desenvolupa la cerimònia de les exèquies integrada per vint-i-vuit figures exemptes, de rostres i gestos molt expressius, que envolten la caixa sepulcral, profusament decorada amb les figures d'un rei (Pere el Cerimoniós), d'una reina (Sibil·la de Fortià), d'un cardenal (Pero Martines de Luna, futur Benet XIII) i d'una colla de ploraners, i la figura jaçent de l'arquebisbe que reposa al seu damunt.⁶⁵

RAMON DE BELLERA, antic monjo de Cuixà, bisbe de Vic des del 1352, morí el 2 de juny de 1377. A la catedral, segons testimoni del degà Montcada, no hi havia rastre del seu sepulcre, de manera que l'esmentat episcopologista suposava que devia haver estat enterrat al monestir de Cuixà.⁶⁶ Però si Montcada hagués consultat els llibres d'òbits del Capbreu hauria pogut constatar que el bisbe Bellera havia estat sepultat a la catedral de Vic el dia 11 de juny de 1377: «Sapultura general del Reverent en Ramon de Balera, bisbe de Vich, de tots los honrats canonges, beneficiats, preveres de la seu de Vich, fo feta a XI de juny [1377]». ⁶⁷ La seva capa pluvial es conserva al Museu Episcopal de Vic.

Els seus immediats successors foren dos eclesiàstics oriünds d'Aragó. El primer, GARCÍA FERNÁNDEZ DE HEREDIA, estigué a Vic deu anys, fins que fou promogut el 1387 a l'arquebisbat de Saragossa. Fou assassinat per Antonio de Luna el dia 1 de juny de 1411 entre La Almunia de Doña Godina i Almonacid, població aquesta última on fou enterrat. Més tard les seves despulles foren traslladades a La Almunia de Doña Godina i d'aquí, el 1427, per ordre de la reina Violant, al convent de Sant Francesc de la ciutat de Terol –construït entre els anys 1391 i 1402–, en un sepulcre situat al peu de la reixa del presbiteri. L'any 1737 les despulles foren traslladades al costat de l'evangeli del presbiteri, en un sarcòfag substituït durant el mateix segle XVIII per l'actual.⁶⁸

64. LAMBERTO DE ZARAGOZA, *Teatro histórico de las Iglesias del Reyno de Aragón*, tom IV, Pamplona, 1785, p. 18-23; M. GÓMEZ URIEL, *Biblioteca antigua y nueva de escritores aragoneses de Latassa, aumentadas y refundidas en forma de diccionario biográfico-bibliográfico*, tom 1, Saragossa, 1885-1886, p. 502-504.

65. M. R. TERÉS, «Pere Moragues, escultor», a A. PLADEVALL (dir.), *L'art gòtic a Catalunya: Escultura I*, Barcelona, 2007, p. 275-290 (amb fotografia).

66. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 314.

67. ACbV, vol. 246, f. 123.

68. LAMBERTO DE ZARAGOZA, *Teatro histórico*, tom IV, p. 23-31; M. GÓMEZ URIEL, *Biblioteca antigua y nueva*, tom 1, p. 496-497. Informació completada en el web www.franciscanosteruel.org.

Cal esmentar que aquest bisbe havia decidit construir un nou sepulcre per a sant Bernat Calbó, de manera que l'any 1382 fou contractat un escultor de la diòcesi de Cambrai anomenat Coli de Marchveyla, al qual s'encomanà que esculpís en la coberta del sepulcre la imatge d'un bisbe vestit de pontifical, a semblança del sepulcre de Berenguer de Guàrdia, i en el frontispici sis miracles del sant, a més d'altres dos miracles en els costats.⁶⁹

L'altre bisbe aragonès, FERNANDO PÉREZ CALVILLO, fou promogut el 1392 al seu bisbat originari de Tarassona, on morí l'any 1404 essent cardenal de Benet XIII, dit papa Luna. Fou enterrat a la catedral de Tarassona, en la capella de Sant Llorenç, acabada de construir per ell, en un magnífic sepulcre de marbre ple de figures en alt relleu que representen el seu enterrament, situat enfront del sepulcre del seu germà i antecessor, el bisbe Pedro Pérez Calvillo.⁷⁰ Ara la capella també és anomenada «la capella de los Calvillo».⁷¹

Després dels dos aragonesos fou bisbe de Vic un normand del comtat d'Évreux, JOAN DE BAUFÉS, de la cort del rei Carles III el Noble de Navarra i referendari de Benet XIII. Bisbe de Dacs, a la Gascunya, des del 1375, el 1392 prengué possessió de la seu vigatana, però l'any següent passà a la seu d'Osca i el 1403 fou nomenat bisbe de Lleida. Aquest mateix any morí a Marsella, des d'on el seu cadàver fou dut a enterrar a la seva població natal de Broys, a la Normandia.⁷²

El successor de Baufés fou el barceloní FRANCESC RIQUER I BASTERO, franciscà, fins llavors bisbe d'Osca, promogut el 1400 a la seu de Sogorb-Albarrassí. Morí l'1 de maig de 1410 a Sogorb, però fou dut a enterrar a l'església de Sant Francesc de Barcelona, al davant de les escales del presbiteri, amb un epitafi escrit damunt una làmina de bronze que desaparegué el 1700 en allargar-se el presbiteri. Villanueva obtingué el text de l'epitafi i el publicà, però no hi constava que hagués estat bisbe d'Osca ni de Vic.⁷³

En ser promogut el bisbe Riquer a Sogorb-Albarrassí, el bisbe d'aquella seu, DIEGO RODRIGO DE HEREDIA, un altre aragonès que havia estat vicari general del bisbe Garcia Fernández de Heredia i canonge de la catedral vigatana, fou enviat a la seu de Vic, on morí al cap de deu anys, vers l'abril del 1410.⁷⁴ Sembla que devia rebre sepultura a la catedral, on des del 1345 no havia estat enterrat cap bisbe.

69. J. GUDIOL, «Lo sepulcre de sant Bernat Calbó, bisbe de Vich», p. 4-5; E. JUNYENT, «Veneració i culte tributat a sant Bernat Calbó», p. 321.

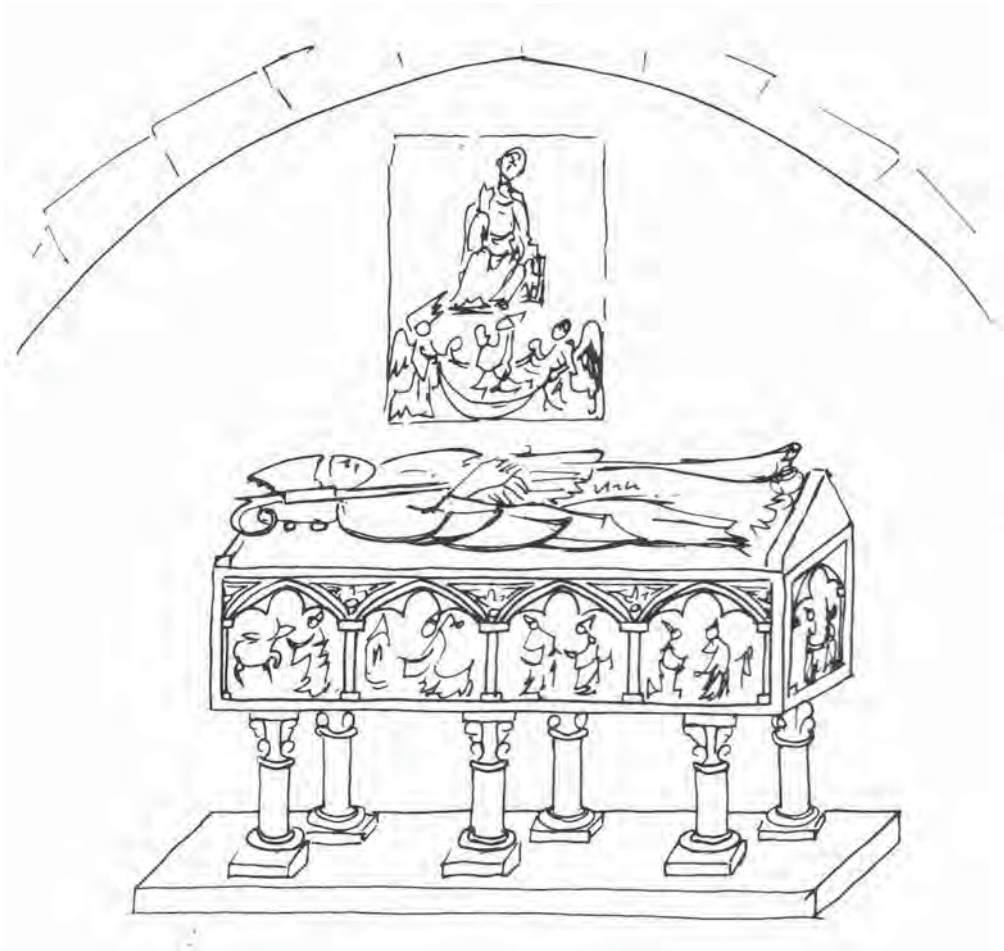
70. V. DE LA FUENTE, *España sagrada*, tom 49, Madrid, 1865, p. 212-215.

71. F. PORTELA i altres, *Tesoros artísticos de España*, Madrid, 1977, p. 612.

72. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 17, p. 24.

73. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 75-76.

74. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 76-77.

Reconstrucció hipotètica del sepulcre gòtic de Sant Bernat Calbó
(Dibuix de Lluís Gros, 1980)

ALFONS DE TOUS, descendent d'una noble nissaga valenciana, era bisbe d'Elna quan fou nomenat bisbe de Vic el 23 de maig de 1410. Testà el 28 de gener de 1421 i morí al cap de pocs dies, el 5 de febrer, al palau episcopal.⁷⁵ Coneixem molts detalls d'interès sobre l'enterrament gràcies a un inventari dels béns del difunt dreçat pels marmessors, junt amb les despeses ocasionades per la curta malaltia del prelat, pels tres dies d'exposició pública del cadàver i pel fastuós enterrament.⁷⁶ Una de les despeses consignades fou «per fer lo vas quis feu dins lo cor de la seu hon lo dit cors fo soterrat, e fo fet lo dit vas tan pregon he açò per tal que lo dit cors no donàs flayra en lo dit cor». Es pagà també als dotze preveres i als sis joves laics que portaren les despulles del bisbe «per la processó que fayem per la vila» fins a la catedral. El dia de l'enterrament s'aparellà el pati de palau amb draps blancs i altres objectes i es donà a cadascun dels pobres presents un diner. Es compraren per a la sepultura dues caixes de fusta, l'una per ficar dins l'altra, i un calze d'estany. També es compraren quaranta-dues gramalles i vestits de dol per als familiars del difunt.

El successor del bisbe Tous fou un altre valencià, el canonge MARTÍ DE TORRES, el qual traspassà al cap de dos anys, el gener o primers de febrer de 1423, i fou enterrat a la catedral vigatana. Els beneficiats catedralicis cediren els drets que els pertocaven del sepeli episcopal per a la fàbrica de la reixa de l'altar major.⁷⁷

Encara fou més curt el pontificat de MIQUEL DE NAVÈS, electe des de finals de febrer del 1423, que el 3 d'abril següent nomenà procurador per a la seva presa de possessió des de Roma, i morí abans del 5 de juliol del mateix any, sense residir encara a Vic.⁷⁸ Aquest personatge, doctor en lleis, havia estat ardiaca de Benasc de la catedral de Lleida, ambaixador reial i capellà de Benet XIII.⁷⁹

A finals de gener del 1424 ja residia a Vic el nou bisbe, el rossellonès JORDI D'ORNÓS. De resultes de la seva participació en el concili de Basilea, que deposà el papa Eugeni IV i elegí l'antipapa Fèlix V, fou creat cardenal per aquest, però el primer l'excomunicà i el desposseí del bisbat l'any 1443.⁸⁰ Promogut el 1449 al bisbat de Carpentràs, a la Provença, hi morí el novembre de 1452 després d'haver llegat els seus llibres a la catedral

75. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 283.

76. S. CUNILL, «Inventari dels béns del bisbe de Vich Alfons de Thous (1410-1421)», *Butlletí del Centre Excursionista de Vich* (Vic), vol. III (1920), p. 55-57, 70-74, 88-90, 102-104, 118-121, 182-191.

77. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 379.

78. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 289.

79. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 380-381; J. PERARNAU, «Nous fons de la Biblioteca Vaticana sobre el Cisma d'Occident i Catalunya (amb excepció de l'època de Benet XIII)», a *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià*, Barcelona, 1986, p. 145-203, esp. p. 146.

80. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 293.

d'aquella seu episcopal,⁸¹ on devia rebre sepultura, bé que actualment no hi ha constància del seu sepulcre.

El 1445 fou nomenat bisbe de Vic JAUME DE CARDONA I DE GANDIA, de la casa comtal de Cardona, el qual fou promogut el 1459 a la seu de Girona i el 1462 a la d'Urgell, i fou creat cardenal el 1461. Mort a Cervera el dia 1 de desembre de 1466, fou enterrat al convent que els franciscans havien fundat al costat de l'hospital dit de Castelltort, a Cervera mateix.⁸² El 1513 rebé sepultura dins l'església de Sant Vicenç de Cardona, al costat de l'altar major, amb el capell cardenalici pendent del sepulcre, fins que tot desaparegué en transformar-se l'església en fortalesa el 1794.⁸³ A la catedral de Tarragona, l'arquebisbe Pere de Cardona, renebot del cardenal, li erigí un esplèndid cenotafi entre les capelles de Santa Maria Magdalena i de l'Anunciació, construïdes per ell.⁸⁴

L'any 1459 el papa Pius II nomenà bisbe de Vic COSME DE MONTSERRAT, fill de la Selva del Camp, datari i confessor del difunt Calixt III, nom que havia adoptat Alfons de Borja en ésser elegit papa (1455-1458). El bisbe Cosme de Montserrat morí l'agost del 1473,⁸⁵ però ni la defunció ni l'enterrament no devien poduir-se a Vic perquè no se'n troba constància en el llibre d'òbits del Capbreu, en el qual només consta que el 22 de setembre de 1473 foren celebrades a la catedral de Vic trenta-tres misses en sufragi del bisbe difunt.⁸⁶

El successor de Cosme de Montserrat, el valencià GUILLEM RAMON DE MONTCADA I DE VILARAGUT, fill dels barons de Xiva, regí el bisbat de Vic des de la cort reial fins a l'any 1493, en què fou promogut a la seu de Mallorca, des de la qual passà el 1496 a la de Tarassona, on morí el 1521.⁸⁷ Vicente de la Fuente, autor de l'episcopologi de Tarassona, afirma que s'ignora el lloc de la seva sepultura.⁸⁸

El català JOAN DE PERALTA, abat de Montserrat, nomenat bisbe de Vic pel papa Alexandre VI el 27 de març de 1493, morí a Barcelona el 18 de novembre de 1505.⁸⁹ No hi ha constància del lloc de la seva sepultura.⁹⁰

81. J. de TERRIS, *Les évêques de Carpentras: Étude historique*, Avinyó, 1886, p. 205-207.

82. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 11, p. 132-133; J. SERRA, *Història de Cardona*, Tarragona, 1962-1968, vol. 1, p. 367.

83. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 11, p. 133-134; J. SERRA, *Història de Cardona*, vol. 1, p. 368.

84. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 20, p. 23. Podeu veure la fotografia del cenotafi a la *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 4, Barcelona, 1973, p. 407.

85. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 460; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 94.

86. ACbV, vol. 265.

87. R. CORTS, *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, vol. II, p. 659.

88. V. DE LA FUENTE, *España sagrada*, tom 49, p. 235-238.

89. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 313; J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 473-475; E. ZARAGOZA, *Abaciologi benedictí de la Tarraconense*, Barcelona, 2002, p. 265.

90. A l'ACbV, Llibres d'òbits, vol. 274 i 275 (anys 1505 i 1506-1507), no se'n diu res. Tampoc al monestir de Montserrat no hi ha constància de la seva sepultura.

Sabuda la defunció del bisbe Peralta, el 27 de novembre els canonges vigatans procediren a l'elecció canònica, amb assistència del clergat i de nombrosos fidels, d'acord amb el costum antic, del nou bisbe i l'escollit fou Joan de Requesens.⁹¹ L'elecció, però, quedà sense efecte perquè el rei Ferran el Catòlic nomenà bisbe de Vic, prescindint del capítol vigatà, el dominic valencià JOAN D'ÉNGUERA, fins llavors inquisidor a Barcelona, el qual prengué possessió el 14 d'abril de 1506. Fou promogut el 1510 a la seu de Lleida i el 1512 a la de Tortosa. Abans de prendre possessió d'aquesta última seu i acabat de nomenar inquisidor general del Regne, morí el febrer del 1513 a Valladolid, on acompanyava el rei Ferran, de qui era confessor. Devia rebre sepultura en aquella ciutat castellana.⁹²

El 1511 prengué possessió del bisbat vigatà un altre valencià, JOAN DE TORMO, jove de poc més de vint anys, cosa que propicià un llarg pontificat de quaranta-dos anys. Morí el dia 1 de gener de 1553 a Barcelona, on residia temporalment pel seu càrrec de diputat i president de la Generalitat de Catalunya des del 23 d'agost anterior. El seu cadàver fou dut a enterrar a la catedral de Vic, on el seu sepulcre fou disposat a l'entrada del cor per la part del presbiteri.⁹³ Aquesta ubicació motivà que al cap d'un centenar d'anys el llarg epitafi inscrit sobre la llosa de marbre, junt amb l'escut episcopal, no es pogués llegir fàcilment, segons que observà el degà Montcada: «no es posible leerse cómodamente, por estar borradas la mayor parte de las letras que solo eran superficiales, y con la continuación de pasar sobre ellas han venido a gastarse sobradamente».⁹⁴ Llegà a la catedral un tern de brocat.⁹⁵

El 1554 l'emperador Carles V, a qui el papa Adrià VI havia cedit el patronat dels bisbats dels seus regnes, nomenà bisbe de Vic l'andalús ACISCLO MOYA DE CONTRERAS, inquisidor general d'Aragó. Morí al cap de deu anys, el 2 de maig de 1564, després d'haver tornat del concili de Trento,⁹⁶ quan visitava el monestir de Montserrat de camí cap a la ciutat de València, de la seu arquebisbal de la qual havia pres possessió per procurador. Fou enterrat dins la capella de Sant Benet, situada en el cementiri del monestir de Montserrat,⁹⁷ en un sepulcre provist de la inscripció següent:

ILLMUS. ET RMUS. ACISCLUS DE CONTRERAS, ARCHIEPISCOPUS VALENTINUS, CUM PRIMUS HISPANORUM TRIDENTINUM IRET EPISCOPUS VICEN-

91. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 313.

92. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 317.

93. ACV, ms. 130, f. 3.

94. J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 490.

95. R. ORDEIG, «Un episcopologi de Vic», p. 34.

96. C. GUTIÉRREZ, *Españoles en Trento*, Valladolid, 1951, p. 32-37.

97. A. de YEPES, *Corónica general de la orden de San Benito, Patriarca de Religiosos*, tom IV, Valladolid, 1613, p. 251.

SIS, ET ULTIMUS REVERSUS ESSET, POSSESSIONE ARCHIEPISCOPATUS TANTUM ADEPTA, OBIT IN HOC MONASTERIO II MAII ANNO MDLXIII.⁹⁸

L'abat de Montserrat que li donà sepultura, BENET DE TOCCO, de família noble albanesa, prengué possessió del bisbat de Vic l'octubre del mateix any 1564. Fou promogut a la seu de Girona el 1572 i a la de Lleida el 1583. Víctima d'una febre tifoide que causà la mort de dotze a catorze monjos montserratins, morí el 31 de gener de 1585.⁹⁹ Per haver mort al monestir de Montserrat i haver-ne estat abat, hi fou enterrat en un luxós sepulcre de marbre contruït dins l'església vella,¹⁰⁰ al qual s'atribueix un fragment de figura jacent salvat de la destrucció del 1811.¹⁰¹ L'epitafi, molt extens, deia:

INCLITA MARMOREO SITA SUNT HOC OSSA SEPULCHRO / EXIMII MONACHI
PONTIFICISQUE PII, / A TOCCO CUI EI NOMEN ERAT BENEDICTUS, ET ESSE,
/ GAUDEBAT TAM CUM REGIA PROGENIES. / DESERTI CULTOR, SACRA
QUIDNAM PAGINA MONSTRET / DIDICIT, ET VALDE MORIBUS ESSE PROBIS.
/ ELIGITUR MONTES-SERRATI PRIMITUS ABBAS, / ATQUE AD DESERTUM
PROTINUS ILLE REDDIIT, / INDE ETIAM REGIMEN POST PAUCA VOCATUR AD
IDEM. / FIT VICI PRESUL, FITQUE GERUNDA, TUUS, / NECNON ILLERDAE
ANTISTES GRATISSIMUS OMNI / ET CLERO ET POPULO CELITIBUSQUE FUIT.
/ FIT CATALANORUM PARITER BIS SORTE TRIUMVIR, CUM FAMA EXERCENS
MUNUS UTRUMQUE PROBA. / CORPUS HABET STRUCTUM HOC EX MARMORE
MAUSOLEUM. / MENS FRUITUR VERIS PERPETUISQUE BONIS.¹⁰²

El 7 de maig de 1573 feia solemne entrada a Vic el nou bisbe JOAN BELTRAN DE GUEVARA, fins llavors bisbe electe de Mazzara, a Sicília, i inquisidor apostòlic. El seu pontificat durà poc temps, atès que morí el 16 de desembre del mateix any.¹⁰³ Devia ser enterrat a la catedral de Vic, on hi ha constància que fou celebrat un ofici funeral de cap d'any en el segon aniversari de la mort: «A XVI de dezembre 1575 (sic) fou celebrat lo capdany general

98. A més de Yepes, en el lloc citat en la nota anterior, publica l'epitafi J. L. de MONTCADA, *Episcopologio*, vol. II, p. 501.

99. ACV, ms. 130, f. 5v.

100. Allí el veié a començ del segle XVIII l'autor anònim d'una història del monestir que es conserva a la Bibliothèque Nationale de France, a París, ms. esp. 321, editada per A. M. ALBAREDA, «Una història inèdita de Montserrat», *Analecta Montserratensia* (Montserrat), vol. IV (1920), p. 29-189.

101. F. X. ALTÉS, *L'església nova de Montserrat (1560-1592-1992)*, Barcelona, 1992, p. 72 i p. 112.

102. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 103; E. ZARAGOZA, *Abaciologi*, p. 270. També reproduceix l'epitafi, amb alguna lectura distinta, A. M. ALBAREDA, «Una història inèdita de Montserrat», p. 62-63.

103. A l'ACbV no hi ha el llibre d'òbits del bienni 1573-1575. L. B. NADAL, *Episcopologio de Vich, Vic*, 1904, p. 15, diu que morí a primers de novembre, però el llibre d'òbits de l'ACbV citat en la nota següent sembla desmentir-ho.

episcopal del Ille. y Rmo. Sor. Don Joan Bertran de Gavara, de bona memòria, per la gràcia de Déu bisbe de Vich».¹⁰⁴

El succeí BERNAT DE JOSA I DE CARDONA, nascut d'un llinatge noble del Solsonès, abat de Breda (1569-1573) i de Cuixà (1573-1574), el pontificat del qual durà poc temps, des del juny del 1574, en què era anomenat electe, fins al 20 de setembre de 1575, en què morí.¹⁰⁵ Fou enterrat a la catedral al cap de tres dies: «Divendres a XXIII de setembre 1575 fonch feta sepultura general episcopal al Ille. y molt Rmo. Sor. Don Bernat de Josa, de bona memòria, doctor en sacra theologia y per la gràcia de Déu bisbe de Vich».¹⁰⁶ El calze, el pectoral i l'anell episcopals, reclamats pel capítol vigatà al germà del bisbe difunt, aparegueren a Solsona a principis del 1576.¹⁰⁷

El pontificat de PERE D'ARAGÓ I DE CARDONA, fill dels ducs de Sogorb Alfons i Joana, fou més llarg que els dels seus dos predecessors immediats, atès que s'allargà des del 1577 fins a l'any 1584, en què, enemistat amb els canonges i els consellers, fou promogut a la seu de Jaca, abans de ser traslladat, el 1592, a la de Lleida. Morí en aquesta última ciutat el 21 de desembre de 1597 i fou enterrat a la part interior de la reixa del cor de la seva catedral, en un sepulcre provist d'un epitafi que publicaren els pares Sainz de Baranda i Villanueva, però en el qual no constava que hagués estat bisbe de Vic.¹⁰⁸

El valencià JOAN BAPTISTA DE CARDONA, bisbe de Vic des del 1584, fou promogut el 1587 a la seu de Tortosa. Morí a València, on es trobava accidentalment, el 30 de desembre de 1589. Les seves despulles foren dutes a Tortosa, on rebé sepultura al claustre de la catedral, al costat de la porta de la capella del Nom de Jesús. Damunt el sepulcre s'inscriví el següent epitafi:

IOANNES BAPTISTA CARDONA / VIR SUORUM TEMPORUM ERUDITISSI-
MUS / PRIMO AUSETANAE, SECUNDO DERTOSANAE / ECCLESIAE EPISCO-
PUS, HIC CONDITUR. VITA / FUNCTUS III KALENDAS IANUARIII 1589.¹⁰⁹

El nou bisbe fou l'aragonès PEDRO JAIME, proposat primer per a la seu de Jaca, que mudà per la de Vic el 1587. Al cap de deu anys fou promogut al bisbat d'Albarrassí, on morí el 29 de gener de 1601. Rebé sepultura dins l'església de Santa Maria d'Albarrassí, donada el 1599 als dominics, els

104. ACbV, vol. 301, s. f. (Sepultures generals de 1575).

105. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 338.

106. ACbV, vol. 301, s. f. (Sepultures generals de 1575).

107. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 24.

108. P. SAINZ DE BARANDA, *España sagrada*, vol. 47, Madrid, 1850, p. 106-107; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 17, p. 78. També ha publicat l'epitafi J. TARRAGONA, «Inscripcions i làpides sepulcral a la Seu Vella de Lleida», *Ilerda* (Lleida), vol. XL (1979), p. 247-324, esp. p. 303-304.

109. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 81-82.

quals construïren al costat de l'església el seu convent, començat l'any 1600 gràcies a l'ajut del bisbe Jaime.¹¹⁰ El sepulcre episcopal es troba davant l'altar major i és provist de l'epitafi següent:

REVERENDISSIMUS D. DOMIN. PETRUS JAYME / EPISCOPUS PRIMO VICENSIS, SECUNDO / ALBARRACINENSIS, OCTAVUS A DISMEMBRATIONE. / OBIIT VIGESIMO NONO JANUARI / ANNO MDCI». ¹¹¹

El mes d'agost del 1597 féu la seva entrada a Vic un nou bisbe, JOAN VILA, nat a Cervera feia més de vuitanta anys, catedràtic de teologia escolàstica i de sagrada escriptura a Barcelona durant la meitat de la seva vida. La vellesa i la mala salut del prelat comportà un pontificat brevíssim, car morí al palau episcopal de Vic el 20 de setembre del mateix any.¹¹² Fou enterrat a la catedral al cap de tres dies: «A 23 de 7bre 1597 se feu sepultura general de bisbe del R^{im}. Don Joan Vila, quondam bisbe de Vich». ¹¹³

El successor del vell i efímer bisbe Vila fou l'igualadí FRANCESC ROBUSTER I SALA, llavors bisbe d'Elna, el qual regí la seu vigatana des del mes d'octubre del 1598 fins al 27 d'abril de 1607, dia del seu traspàs: «Die 27 mensis Aprilis 1607 obiit Rmus. Dominus D. Franciscus Robuster et Sala episcopus Vicensis». ¹¹⁴ Morí al palau episcopal de Vic als seixanta-dos anys d'edat i el cadàver rebé sepultura al cor de la catedral, però el 7 de novembre de 1609 fou exhumat i transportat processionalment fins al capdavall del carrer de Sant Pere, on fou lliurat als carmelites descalços de Reus.¹¹⁵ Aquests l'enterraren, el dia 13 de novembre, dins l'església del seu convent de Sant Joan Baptista, començat a construir el 1606 a expenses del difunt prelat, la mare del qual era oriünda del mas Robuster de Reus.¹¹⁶ Les seves despulles foren remogudes quan l'esmentat temple de Reus fou enderrocat, a començ del segle XVIII, i foren dipositades dins la sepultura dels frares, sota el cor de l'església nova, que s'obrí al culte el 1728 i perdurà fins al 1835.¹¹⁷ Enderrocada també aquesta església, se'n perdé el record.

També era bisbe d'Elna ONOFRE DE REART, nat a Perpinyà el 1551, quan el 1608 fou promogut a la seu de Vic, la qual regí fins al 19 de desembre de

110. F. PORTELA i altres, *Tesoros artísticos de España*, p. 60.

111. M. GÓMEZ URIEL, *Biblioteca antigua y nueva*, tom II, p. 57; L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 140. L'expressió «OCTAVUS A DISMEMBRATIONE» ha de fer referència a la desmembració del bisbat d'Albarrací del de Sogorb, ocorreguda el 1577.

112. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 349; L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 143-147; A. FERNÁNDEZ, *La Universidad de Barcelona en el s. XVI*, Barcelona, 2005, p. 226.

113. ACbV, vol. 312, s. f. (Sepultures generals de 1597).

114. ACDV, *Liber obitus*, núm. 1.

115. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 108-109; L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 270.

116. E. TODA, *Los conventos de Reus y su destrucción en 1835*, Reus, 1930, p. 123-124, dóna alguns detalls de l'enterrament a Reus, el 1609.

117. G. BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña*, tom II, p. 483, assegura que l'any 1835 les despulles del bisbe Robuster es trobaven en la sepultura dels frares.

1611,¹¹⁸ en què fou traslladat a Girona. Renuncià al bisbat el 1620 i es retirà a Perpinyà, on morí el 26 d'octubre de 1622. El cadàver fou exposat durant tres dies dins la capella de les canongesses de Sant Salvador i fou enterrat a la catedral de Sant Joan de Perpinyà, al peu de l'altar major.¹¹⁹

Un tercer bisbe d'Elna promogut a la seu vigatana fou ANTONI GALLART I DE TRAGINER, traspasat a Vic el 19 de desembre de 1613: «Die 19 mensis dezembris 1613. Obiit Rmus. D. Don Antonius Gallart episcopus Vicensis».¹²⁰ Fou enterrat en el cor de la catedral.¹²¹ No obstant això, com que havia disposat en testament que el seu cos, onsevulla que el sorprengués la mort, fos dut a enterrar a la tomba que la seva família tenia a la cartoixa d'Escaladei, el 23 de setembre de l'any 1621 es procedí a l'exhumació del cadàver i l'endemà, després d'haver-se celebrat un ofici de difunts, se'l conduí processionalment fins al capdavall del carrer de Sant Pere, on fou lliurat als sis cartoixans que havien acudit a Vic a cercar les despulles.¹²²

Des del 1614 fou bisbe de Vic el frare jerònim ANDRÉS DE SAN JERÓNIMO, de cognom Gustioz, natural d'Oviedo, prior del monestir d'El Escorial i confessor de la reina Margarida d'Àustria. Afectat de gota, que el retenia sovint dins el palau episcopal, hi morí el 29 de setembre de 1625: «Die 29 mensis Septembris 1625. Obiit Rmus. D. Don Frater Andreas de Sto. Hieronymo episcopus Vicensis».¹²³ Al cap de dos dies fou enterrat dins el cor de la catedral, segons l'episcopologi del 1625.¹²⁴ Aquesta sepultura sembla que fou provisional perquè el bisbe, la vigília de la seva defunció, havia expressat el desig de rebre sepultura a l'església de Sant Just, lliurada per ell a la Companyia de Jesús.¹²⁵ L'episcopologista Nadal cercà la tomba episcopal a l'església de Sant Just, llavors del Seminari Conciliar, i apuntà la possibilitat que fos una tomba mig tapada pels graons del presbiteri,¹²⁶ però sembla que es tracta del sepulcre del canonge Francesc Vivet, fundador de l'església aixecada en 1534-1538.¹²⁷

Nomenat bisbe de Vic el franciscà fra García Manrique el gener del 1626, morí el març següent sense haver pres possessió del bisbat ni haver estat consagrat.¹²⁸ Fins al mes de desembre del mateix any 1626 no fou nomenat el nou bisbe, PERE DE MAGAROLA I FONTANET, fins llavors bisbe d'Elna. Al cap de set anys, el desembre del 1633, rebé el nomenament de bisbe de

118. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, plec solt.

119. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 273-285; J. CAPEILLE, *Figures d'évêques*, p. 117.

120. ACDV, *Liber obitus*, núm. 7.

121. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 361.

122. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 297-298; R. ORDEIG, «Un episcopologi», núm. 55. El *Liber obitus* situa la defunció el 19 de desembre de 1613 i el trasllat el 24 de setembre de 1621.

123. ACDV, *Liber obitus*, núm. 21; ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 364.

124. R. ORDEIG, «Un episcopologi», núm. 56.

125. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 349.

126. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 349, nota 4.

127. E. JUNYENT, *La ciutat de Vic i la seva història*, Barcelona, 1976, p. 188 i p. 378.

128. R. ORDEIG, «Un episcopologi», núm. 57.

Lleida, on morí el 20 de desembre de l'any següent. Rebé sepultura a la catedral de Lleida, és a dir, a la Seu Vella, al costat de la capella de Santa Marta i Sant Miquel.¹²⁹

A Vic el succeí l'aragonès GASPAR GIL MIRAVETE DE BLANCAS, canonge de Saragossa, el qual, nomenat el juny del 1634, no arribà a Vic fins al cap d'un any. Morí el 25 d'agost de 1638: «Die 25 mensis Augusti 1638. Obiit Rmus. D. Don Gaspar Gil episcopus Vicensis».¹³⁰ Fou enterrat a la capella de Santa Escolàstica del claustre de la catedral, situada al costat de la porta que comunicava el claustre amb el palau episcopal, en la qual havien rebut sepultura també la mare del bisbe i altres parents seus. El sepulcre del bisbe i de la seva mare estava a la dreta de l'altar i el dels parents, a l'esquerra. L'epitafi del sepulcre episcopal deia així:

HAC TU QUI TRANSIS, OPERUM CONTATOR AMABO / HOC SAXUM INSPICIAS ATQUE EPIGRAMMA LEGAS / MOLE SUB HAC TEGITUR VERAE PIETATIS IMAGO / VIRTUTIS SPECIMEN, RELIGIONIS APEX. / PRAESUL ERAT NOBIS HOC TANTO INSIGNIS HONORE / QUANTO VIX ALIUM PRAESTAT IBERA PARENS. / CONDITUS EST HEROS CUM CHARAE PIGNORE MATRIS. / CONDITUS EST PATRIUS CUM IUNIORE SENEX. HIC THEODORA IACET, GENITRIX DIGNISSIMA VATIS, / HIC IACET ET GASPAR GIL MIRAVETIS HONOR. / OCCIDIT ANTISTES MAGNO REGNANTE PHILIPPO / ET VALIDA IN GALLOS BELLIGERANTE MANU.¹³¹

Ambdós sepulcres desaparegueren, junt amb la capella, en remoure's el claustre a les acaballes del segle XVIII.¹³²

Nomenat bisbe de Vic el franciscà fra Alonso de Requesens i Fenollet, llavors bisbe de Barbastro, morí a Saragossa el 8 d'abril de 1639, sense haver pres possessió de la mitra vigatana.¹³³ Llavors el rei nomenà el valencià Francesc Peres i Roi, bisbe d'Elna des de l'any anterior, el qual no acceptà el trasllat.¹³⁴ Continuà, doncs, la seu vacant fins que RAMON DE SENTMENAT I DE LANUZA, ardiaca de Barcelona, nomenat bisbe de Vic l'octubre del 1639, prengué possessió del bisbat el 20 d'abril de 1640.¹³⁵ Desterrat els anys 1646-1654, per no voler prestar jurament de fidelitat al rei de França,¹³⁶ i promogut el 1656 a la seu de Barcelona, morí en aquesta ciutat el dia 11 de gener de 1663.¹³⁷

129. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 17, p. 82-83; L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 359-426.

130. ACDV, *Liber obitus*, núm. 38.

131. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 374-375.

132. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 440-474.

133. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 481-482.

134. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 483.

135. L. B. NADAL, *Episcopologio*, p. 483-484.

136. R. ORDEIG, «Notes sobre les relacions de Pèire de Marca amb la ciutat i la seu de Vic», *Ausa* (Vic), vol. XIII/121 (1988), p. 165-191, esp. p. 167-170.

137. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 18, p. 69.

El dominic fra FRANCESC CRESPI DE VALLDAURA I BRIZUELA, bisbe de Vic des del 1656, morí a Barcelona el 30 de maig de 1662: «Die 30 mensis Maii 1662. Obiit in civitate Barchinone Illmus. et Rmus. D. D. frater Franciscus Crespi de Valldaura episcopus Vicensis, oriundus e civitate Valentine».¹³⁸ El cadàver fou dut a Vic i sebollit darrere l'altar major de l'església de Sant Domènec, començada per ell i aleshores encara no acabada, en un sepulcre del qual actualment no hi ha cap indicati, provist de l'epitafi següent:

HIC IACET ILLMUS. D. D. FR. FRANCISCUS CRESPI DE VALDAURA, EPISCOPUS. VICEN. EX ORDINE PRAEDICATORUM ASSUMPTUS, QUI FABRICAM HUIUS TEMPLI INCEPIT, ET PERFICERE NON POTUIT, QUIA OBIIT DIE 30 MAII 1662.¹³⁹

El successor de fra Crespí de Valldaura fou BRAULI SUNYER, fill de la Pobra de Massaluga, a la Terra Alta, pertanyent també a la diòcesi de Tortosa, i canonge de Tarragona, el qual regí la diòcesi vigatana des del 1663 fins al 1665, en què prengué possessió de la seu de Lleida, on morí el 21 de setembre de 1667.¹⁴⁰ Devia rebre sepultura a la catedral lleidatana, és a dir, l'anomenada ara Seu Vella, bé que actualment no hi resta cap indicati.¹⁴¹

JAUME DE COPONS, ardiaca d'Andorra a la catedral de la Seu d'Urgell, prengué possessió del bisbat de Vic el 1665 i el regí fins al gener del 1674, en què fou traslladat, com el seu antecessor, a la seu de Lleida, on morí el 14 d'abril de 1680.¹⁴² També devia ser enterrat a la Seu Vella.

Per succeir el bisbe Copons fou escollit JAUME MAS, oriünd i canonge de Tarragona, bisbe electe de Vic el gener del 1674, el qual morí al seu palau episcopal el 4 de març de 1684: «Die quarta Martii 1684. Obiit Illmus. et Rmus. D. Jacobus Mas episcopus Vicensis, oriundus e civitate Tarracone huius Principatus Cathalonie».¹⁴³ Fou enterrat, com veurem tot seguit, al cor de la catedral. En una consuetud començada el 1662 pel mestre de capella de la catedral, Francesc Casas, es troben detalls interessants de tot el que es féu durant els tres dies que tingueren «lo cadàver del senyor bisbe en fèretro alt, vestit de pontifical, ab lo bàculo y mitra», fins al seu enterrament: «lo enterrar-lo correngué per mans dels fossats y mestre de cases qui's feren lo sot dins lo chor, detràs del faristol, a la part del chor

138. ACDV, *Liber obitus*, núm. 67.

139. Epitafi «que trae el P. Rodríguez en la Biblioteca valentina cit., pag. 127», transcrit pel canonge Ripoll a ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 388. També es troba, amb algunes variants, a J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 114.

140. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 114, i vol. 17, p. 86.

141. No consta tampoc en l'inventari de J. TARRAGONA, «Inscripcions i làpides sepulcrales a la Seu Vella de Lleida».

142. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 114-115, i vol. 17, p. 87.

143. ACDV, *Liber obitus*, núm. 85.

del senyor bisbe». ¹⁴⁴ En l'acta de la reunió capitular del 20 de maig de 1684 s'apuntà: «Se ha fet una llosa per la sepultura del Sr. Bisbe Mas, que gose de gloria, y que si V. S. vol donar lloch ques mude la llosa del costat se posara esta al mig. Ha resolt V. S. que nos toque cosa de las llosas del Cor, sino ques pose al costat prop los banchs de mà dreta». ¹⁴⁵

Pel març del 1685 ja havia pres possessió del bisbat ANTONI PASQUAL I LLEU, natural d'Arenys de Mar, auditor de la Rota, el pontificat del qual s'allargà fins al 25 de juliol de 1704, data de la seva defunció, i fou enterrat al cantó esquerre del cor de la catedral, al costat del sepulcre del bisbe Jaume Mas: «Die 25 Julii 1704. Obiit Illmus. Dnus. Antonius Pasqual episcopus Vicensis cuius cadaver fuit sepultum in choro presentis ecclesie in parte chori Archidiaconi correspondente sepulchro Illmi. episcopi Jacobi Mas». ¹⁴⁶ Ja esmentaré més endavant el trasllat que el bisbe Pasqual havia fet del sepulcre de sant Bernat Calbó el 1694.

El maig del 1705 era nomenat bisbe de Vic l'abat de Sant Cugat del Vallès, Baltasar de Muntaner i Sacosta, natural de Barcelona. El nomenament el féu el rei Felip V, de qui l'abat era confessor, però les circumstàncies polítiques a Catalunya, en plena Guerra de Successió, no li permeteren prendre possessió del bisbat i morí a Madrid el 7 de novembre de 1711 titulant-se bisbe electe de Vic. ¹⁴⁷

El juny del 1706 Carles III, l'arxiduc, nomenava bisbe de Vic el barceloní MANUEL DE SENJUST I DE PAGÈS, canonge de Tortosa i membre de la Junta d'Estat de Catalunya, el qual no pogué prendre possessió del bisbat, a causa de la Guerra de Successió, fins al 1710. Acabada la guerra, el 1717 fou desterrat per Felip V de la diòcesi i morí el 18 de gener de 1720: «Die jovis 18ª mensis Januarii anni 1720. Obiit in Barchinonense dioecesi Illmus. et Rmus. Dnus. Don Emmanuel Senjust episcopus huius sanctae sedis Vicensis». ¹⁴⁸ La mort ocorregué al mas Xatmar de Baix, de l'Ametlla del Vallès, on havia residit durant tretze mesos i, en no permetre's l'enterrament a Vic, fou dut a enterrar a Barcelona, a la casa dita dels capellans de la Missió, ¹⁴⁹ és a dir, dels pares paüls de la Congregació de la Missió, els quals tingueren des del 1704 l'església barcelonina de Sant Sever i Sant Carles Borromeu. ¹⁵⁰ La casa havia estat fundada, en funcions de seminari paül, per l'ardiaca Francesc de Senjust i de Pagès, germà del bisbe. ¹⁵¹

144. J. VILAMALA, «*Consueta y nota de diferents cosas de la catedral de Vic, de l'any 1662* (Vic, Arx. Episcopal, Pietat, 12)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana* (Barcelona), vol. xvii (2009), p. 273-299, esp. p. 288-290.

145. ACV, armari 57, vol. 64.

146. ACDV, *Liber obitus*, núm. 108.

147. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 396-397; E. ZARAGOZA, *Abaciologi*, p. 383-384.

148. ACDV, *Liber obitus*, núm. 121.

149. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 398-399; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 117-118.

150. J. BADA i G. SAMPER, *Catalònia religiosa*, Barcelona, 1991, p. 361 i 475. Actualment és l'església parroquial de Sant Pere Nolasc, situada a la plaça de Castella, en la qual no he sabut trobar cap indicati del seu sepulcre.

151. J. MAS, *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, Barcelona, 1906-1921, vol. 13, p. 183.

Sepulchre barroc (1728) de Sant Bernat Calbó

III DE L'ANY 1728 AL 1775

El bisbe Pasqual fou l'últim bisbe enterrat a la catedral romànica pròpiament dita, atès que els bisbes del segle XVIII que hi reberen sepultura abans del seu enderrocament foren enterrats a la nova capella de Sant Bernat Calbó, circumstància que propicià el salvament de llurs sepulcres.

La primera pedra de la capella de Sant Bernat Calbó, projectada al costat del cloquer romànic, s'havia col·locat el 26 d'octubre de 1633, però no fou inaugurada fins al 21 de novembre de 1694, dia en què s'hi traslladaren les despulles del sant bisbe, bé que es dipositaren dins el mateix sarcòfag d'alabastre del 1382. Aviat, el 1700, el capítol resolgué construir una urna de plata i la contractà amb l'orfebre de Barcelona Joan Matons, el qual no l'acabà fins al 1728, en què s'hi transferí el cos del sant en presència del bisbe Marimon.¹⁵²

El barceloní RAMON DE MARIMON I CORBERA, de noble llinatge, ardiaca i vicari general de Tarragona, fou favorable a Felip V. Bisbe de Vic des de 1721, morí amb fama de santedat el 16 de gener de 1744.¹⁵³ El seu cadàver rebé sepultura definitiva el dia 11 de febrer en el paviment del presbiteri de la capella de Sant Bernat Calbó, en un sepulcre obert al costat de l'epístola. L'epitafi, tal com pot llegir-se encara avui, diu així:

HIC IACET ILL^{MUS} D. D. RAYMUNDUS / DE MARIMON EPISCOPUS VICEN. /
LIBERTATIS ECCLESIAE ACERRIMUS / VINDEB BREVE URNAM MIRA- / RIS
ARETIUS SE VISUM CONSTRIN- / XERAT ANTISTES QUO LATIUS / PRODERET
ANNONA SUBLEVAN- / DIS PAUPERIBUS GENUS SI QUARIS / ILLUS^{UM} UT SIT
PRAETERI / TRIBUI NIL VOLUIT GENERI QUI / TOTUS ABIIT POST VIRTUTEM
/ NULLIS EXTERRITUS DIFFICUL- / TATUM VEPRIBUS PRO DOMO / DEI VEL
INTER PUGIONES STE- / TIT SPIRANT IN LEONE VEL / DORMIENTIS VIGILIAE
VIVIT / ROBUR STAT ZELUS PERENNAT / CONSTANTIA PROH DOLOR /
TANTUS PRAESUL CUM PROME- / RENDAE IMMORTALITATI INSU- / DARET
OBIIT VICI ANNO AETA- / TIS 65 PONTIFICATUS 23 DIE / 16 IANUARI
1744.¹⁵⁴

El seu successor fou MANUEL MUÑOZ I GUIL, natural de Múrcia, traspasat el 30 de setembre de 1751 i sepultat també dins la capella de Sant Bernat

152. E. JUNYENT, *Estudis*, p. 324-328.

153. ACDV, *Liber obitus*, núm. 147; A. CODORNIU, *Vida del Ilmo. y Venerable Señor D. Raimundo de Marymon y de Corbera, Obispo de Vique*, Barcelona, 1763; O. PRATDESABA, *Imago optimi episcopi. De vita et virtutibus Raymundi Marimonii, Vicensis in Ausetanis episcopi*, Ferrara, 1785; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 118-119.

154. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 400.

Sepulcre del bisbe Ramon de Marimon

Calbó, en un sepulcre obert al costat de l'evangeli.¹⁵⁵ S'hi pot llegir encara l'epitafi següent:

SEPULCHRUM ILLMI. ET RMI. / D. D. EMANUELIS MUÑOZ / ET GUIL, DEI ET
SANCTAE / SEDIS APOSTOLICAE / GRATIA EPISCOPI VICEN- / SIS, QUI SUA
PASTORALI / CURA FUNDAVIT SEMINA- / RIUM TRIDENTINUM IN / HAC
CIVITATE. OBIIT / DIE 30 SEP^{RIS} ANNI 1751.

Per succeir el bisbe Muñoz fou nomenat, el novembre del 1751, fra Manuel Calderón de la Barca, trinitari calçat i catedràtic de Salamanca, però morí a començ de l'any següent sense haver pres possessió.¹⁵⁶ El nomenament recaigué el maig del 1752 en fra BARTOLOMÉ SARMENTERO, un franciscà natural de Vega de Valdetronco, població del bisbat castellà de Palència, mort el 6 de desembre de 1775, el qual fou sepultat el 10 de desembre següent a la capella de Sant Bernat Calbó, al cantó de l'epístola, al costat del sepulcre del bisbe Marimon.¹⁵⁷ L'epitafi de la seva lauda sepulcral diu:

D. O. M. / HIC JACET ILLMUS. / D. D. FR. / BARTHOLO- / MAEUS SAR-
MENTERO / EX ORDINE DIVI FRANCIS- / CI AD EPISCOPATUM HUIJUS /
ECCLESIAE ASSUMPTUS VERE / SERAPHICUS DOCTRINA / OPERE SERMONE
DEIPARAE / IMACULATAE EX ASSE / DEVOTUS HAUD IMMA- / TURUS MUN-
DO ET / COELO OCTOGENARIUS / OBIIT DIE VI DESEMBRIS / A. 1775
REQUIESCAT IN PA- / CE AMOR GRATI- / TUDO POSSUIT.¹⁵⁸

IV DE L'ANY 1782 AL 2009

El 8 de juny de 1777 prenia possessió de la seu vigatana un altre religiós castellà, natural de Ciempozuelos, a prop d'Aranjuez, fra ANTONIO MANUEL DE ARTALEJO, antic general de l'orde de la Mercè.¹⁵⁹ Traspasat el 18 de

155. J. DIAZ, *Declamación fúnebre encomiástica a la dulce y respetable memoria del Ilmo Señor Don Manuel de Muñoz y Guil, obispo de Vich y del Consejo de su Magestad, etc. difunto en 30 de Setiembre de 1751*, Vic, [1751]; ACDV, *Liber obitus*, núm. 153; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 119-120.

156. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 403.

157. ACDV, *Liber obitus*, núm. 176; ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 404; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 120-121.

158. ACV, Col·lecció Ripoll, vol. 67, p. 404; B. FAGES, *Tiernos, y amorosos lamentos en el entierro del Ilustrísimo, y Reverendísimo Señor Don Fr. Bartholomé Sarmentero, dignísimo Obispo de Vich, pronunciados en su Santa Cathedral Iglesia dia diez de Diciembre de 1775, por el R. P. Fr. —*, Vic, 1776, p. 15.

159. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 121.

Sepulcre del bisbe
Manuel Muñoz

Sepulcre del bisbe
Bartolomé Sarmentero

juny de 1782, fou enterrat provisionalment davant l'altar major de l'església de la Mercè el 22 de juny següent.¹⁶⁰ No pogué enterrar-se a la catedral perquè des del 24 de setembre anterior, festa de la Mare de Déu de la Mercè, en què el mateix bisbe Artalejo havia col·locat solemnement la primera pedra, s'estava procedint a la demolició de les capelles romàniques del mur meridional i al desmantellament de les galeries dels claustres inferior i superior més properes a l'església, per tal d'ampliar la catedral pel cantó dels claustres, tal com en el segle anterior s'havia ampliat pel cantó del cloquer.¹⁶¹

El pare Villanueva, en parlar del bisbe Artalejo i de les obres de demolició de la vella catedral, comentà: «La historia estará siempre quejosa de los subalternos que entendieron en aquella demolición; porque sin atender a los oportunos avisos del prelado y de los sabios individuos de la iglesia, y sin contar con la posteridad, ni con los buenos servicios recibidos de los enterrados en aquel venerable templo, destruyeron sus sepulcros con todos sus adornos é inscripciones».¹⁶² De fet, la destrucció iniciada el 1781 es veié incrementada després de la defunció del bisbe Artalejo. La seu vacant fou aprofitada per aterrar també les parts de l'edificació romànica que Artalejo volia salvar, fins i tot la façana.

Amb motiu de la consagració de la nova catedral, duta a terme el 15 de setembre de 1803, el 7 de novembre de 1804¹⁶³ es procedí al solemne trasllat de les despulles del bisbe Artalejo des de la Mercè fins al sepulcre disposat a la capella de la Immaculada Concepció de la nova catedral, «en cuyo lado, en una urna sepulcral, se han colocado los huesos del Ilmo. Sr. Artalejo que costeó dicho altar».¹⁶⁴ En l'epitafi es llegeix:

PASTOR AMANS OMNIUM ET OMNIBUS MAXIME CHARUS. VERE PATER
PAUPERUM.

Aquella simple urna penjada en el mur perdurà fins al 1978, en què es disposà el sepulcre actual, a la part baixa del mur lateral esquerre de la mateixa capella, ara sota l'advocació de la Mare de Déu de Fàtima. En una làpida col·locada en el mur es llegeix la inscripció següent:

160. ACDV, *Liber obitus*, núm. 190; D. CASTELLS, *Oración fúnebre que en las solemnes exequias consagradas à la memoria del Ilmo. y Rmo. Sr. Dn. Fr. Antonio Manuel de Artalejo, Obispo de Vich, (...) dijo corpore praesenti en el día 22 de Junio de 1782, el R. P. M. Fr. —, Vic, 1784*; J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 122.
161. J. GUDIOL, *Els claustres de la catedral de Vic*, Vic, 1981, p. 60.
162. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 122.
163. ACV, armari 57, vol. 75 (*Liber Secret. XXI*), acta del 31 d'octubre de 1803; ACDV, *Liber obitus*, núm. 190, al marge.
164. S. POU, *Relación de las festivas demostraciones con que la ciudad de Vich manifestó su religión, su piedad, y su regocijo con motivo de la consagración de su nueva iglesia catedral, que se hizo el día 15 de setiembre de 1803*, Vic, 1803, p. 15-16.

CINERES ET OSSA ILMI. AC REVDMI. FR. / ANTONII EMMANUELIS DE ARTALEJO VICENSIS EPISCOPI / OBIT DIE 17 IUNII ANNI 1782 / TRANSLATA A SEPULCRO IN ECCLESIA B. V. DE MERCEDE / DIE 7 NOVEMBRIS ANNI 1804 / IN HUNC LOCUM SACELLI I. CONCEPTIONIS B. M. V. / UBI PRIMUM LAPIDEM NOVAE AEDIS CATHEDRALIS EREXERAT / SEPULCRUM DENUO INSTAURATUM DIE 17 MAII ANNI 1978.

Presidí la consagració de la nova catedral i el trasllat de les despulles del bisbe Artalejo el seu successor, FRANCESC DE VEYAN I MOLA, un eclesiàstic il·lustrat natural de Tamarit de Llitera, promogut a la seu vigatana el 15 de desembre de 1783 i entrat a la ciutat el 23 de maig de 1784.¹⁶⁵ S'havia trobat amb la catedral en obres i amb la nova façana avançada fins a tocar gairebé l'església de la Rodona, l'enderroc de la qual havia aconseguit, vencent la resistència de la Real Academia de San Fernando de Madrid, l'any 1787.¹⁶⁶ Així havien desaparegut també els sepulcres de la Rodona i els del fossar de Santa Maria. El bisbe Veyan morí el 30 de desembre de 1815, als vuitanta-dos anys d'edat, i rebé sepultura en el paviment del presbiteri de la capella del Pilar, construïda al seu gust.¹⁶⁷ Deixà disposat el text de la inscripció sepulcral en aquests termes, que calgué completar amb els anys de pontificat i la data de la defunció:

HIC IACET / FRANCISCUS VEYAN ET MOLA / EPISCOPUS VICENSIS / PRAEFUIT HUIC SANCTAE ECCLESIAE / TRIGINTA DUOBUS ANNIS / ET QUINDECIM DIEBUS / OBIT DIE 30 DECEMBRIS / ANNO 1815 / ORATE DEUM PRO EO.¹⁶⁸

El successor de Veyan fou el tarragoní fra RAMON STRAUCH I VIDAL, franciscà observant o caputxí a Palma de Mallorca, el qual, després d'haver estat arrestat al palau episcopal de Vic i mantingut presoner a la Ciutadella de Barcelona en el transcurs de la Revolució Liberal, morí afusellat el 16 d'abril de 1823 prop del poble de Vallirana, en el cementiri del qual fou enterrat. L'any següent les seves despulles foren dutes a la catedral de Vic, on el dia 12 de febrer reberen sepultura provisional en el sepulcre del capítol.¹⁶⁹ La provisionalitat durà molts anys i no fou fins al novembre de 1889 que es pogué procedir a l'enterrament de les despulles del bisbe Strauch i les de fra Miquel Quetglàs, assassinat amb ell, en una sepultura

165. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 122-123; A. PLADEVALL I ARUMÍ, *La Il·lustració a Vic: les aportacions de Francesc de Veyan i Mola i Lluçà Gallissà i Costa*, Cabrera de Mar, 2000, p. 65-114.

166. E. JUNYENT, *La ciutat de Vic i la seva història*, p. 285-287.

167. ACDV, *Liber obitus*, núm. 220.

168. J. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 7, p. 128.

169. ACDV, *Liber obitus*, núm. 225; R. DE JESÚS, *Oración fúnebre*, Perpinyà, 1824; J. SALARICH, *Vich, su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*, Vic, 1854, p. 161-163.

Sepulchre del bisbe Francec de Veyan

Sepulchre del bisbe d'Eivissa Climent Llozer,
mort a Sentfores el 1804

de marbre dissenyada per l'arquitecte Josep Artigues i esculpida pel marbrista Marià Callís. El sepulcre fou disposat al peu de l'altar del Sant Crist, situat al rerecor, provist a la part frontal del següent text de l'Apocalipsi:

VIDI SUBTUS ALTARE ANIMAS INTERFECTORUM / PROPTER VERBUM DEI, /
ET PROPTER TESTIMONIUM, QUOD HABEBANT. / APOC. VI, 9.

Als costats del sepulcre es gravà el díptic que el nunci papal havia dedicat a Strauch poc després de l'assassinat:

VITALIS MORIENS DEDIT IN PIETATE / CRUOREM SIT TIBI / VITA STRAUCH
QUAE SINE FINE QUIES / 16 APRIL. 1823 + 27 NOV. 1889.¹⁷⁰

El 14 d'abril de 1923, en el marc dels actes del centenari de la mort de Strauch i del seu familiar, es procedí al trasllat de les despulles dels dos frares al mausoleu aixecat dins la capella de la Conversió de Sant Pau, ara de les Santes Perpètua i Felicitat.¹⁷¹ La llosa sepulcral, amb els textos transcrits més amunt, fou disposada al peu del mausoleu.

El successor de Strauch fou PABLO DE JESÚS CORCUERA Y CASERTA, nat a Cadis, el qual regí el bisbat durant deu anys, des de 1825 fins al 3 de juliol de 1835, data del seu traspàs. Per voluntat expressa del finat, fou enterrat, interinament, a la dreta de l'entrada de l'església de la Mare de Déu del Carme, de Vic, en un sepulcre de maçoneria, en espera d'una resolució sobre l'indret i el sepulcre definitius.¹⁷² El monument sepulcral definitiu, instal·lat sota una arcada de la paret esquerra del presbiteri, no s'inaugurà fins al 31 de març de 1862, dia en què Benet Vilamitjana, bisbe preconitzat de Tortosa, pronuncià l'oració fúnebre.¹⁷³ L'epitafi del panteó inaugurat el 1862 diu així:

D.O.M. / VICENSIS CORCUERA HIC PRAESULIS OSSA QUIESCUNT. / CARME-
LI CULTOR, FLETIBUS ORA RIGAT¹⁷⁴, / INSIGNIS PIETATE FUIT, MARIIAEQUE

170. *La Veu del Montserrat*, núm. 48 (30 novembre 1889), p. 382. També J. FIGUEROLA, *Església i societat a principis del segle XIX*, Vic, 1988, p. 151-152.

171. J. COMELLA, *Crónica de las solemnidades celebradas con motivo del centenario del sacrificio del Ilustrísimo Fr. Raymundo Strauch y Vidal, Obispo de Vich*, Barcelona, 1926.

172. ACDV, *Liber obitus*, núm. 237; [J. F. RUIZ DE LOIZAGA,] *Apuntes sobre la vida y hechos del Ilmo. Sr. Pablo de Jesús de Corcuera, obispo de Vich*, obra manuscrita conservada a la Biblioteca Episcopal de Vic, a la capsula del bisbe Corcuera, transcrita per J. Sidera el 1992; J. PORTET, *La milícia nacional de Vic durant la primera guerra carlina*, Vic, 2003, p. 142.

173. B. VILAMITJANA, *Elogio fúnebre que, con motivo de la traslación de los restos del Ilmo. y Rmo. Sr. D. D. Pablo de Jesús de Corcuera, obispo que fué de Vich, al rico panteón de mármol que le dedicáran su sucesor y antiguo familiar el Ilmo. y Rmo. Sr. D. D. Juan José Castañer y Ribas y demás Sres. familiares, pronunció en la Iglesia de Ntra. Sra. del Carmen de la misma ciudad el día 31 de marzo de 1862 el Ilmo. Sr. D. D. —*, Vic, 1862.

174. Lectura probable.

Sepulchre del bisbe
Pablo de Jesús Corcuera

Sepulchre del bisbe Ramon Strauch

DICATUS, / SACRANDO JUVENES FERVIDO AMORE SEQUENS. / SUCCESSOR
TUUS HOC MONUMENTUM CASTAÑER OFFERT, / NECNON FAMILIAE CAE-
TERA MEMBRA TUAE. / DIOEC. VIC. REXIT AB AN. 1825 AD 1835. / OB.
3. JUL. EJ. AN. / R.I.P.

Després de la defunció del bisbe Corcuera, les circumstàncies polítiques anaren allargant la seu vacant fins al 1848, en què, recomanat per Jaume Balmes, fou nomenat bisbe de Vic el vigatà LLUCIÀ CASADEVALL I DURAN, el canonge que havia regit la diòcesi, com a vicari capitular, des de 1837. El bisbe Casadevall morí el dia 11 de març de 1852 i el seu cadàver rebé sepultura provisional en el sepulcre del capítol.¹⁷⁵ En la reunió capitular del 16 d'abril següent es llegí un memorial del doctor Francesc X. Casadevall, nebot del bisbe difunt, en el qual expressava la voluntat del seu oncle de rebre sepultura a la capella de Sant Miquel Arcàngel perquè durant trenta anys n'havia estat rector i demanava de poder-li erigir un monument. El 29 d'octubre de 1853 el Capítol donà el permís per començar a treballar en el panteó, al qual foren traslladades les despulles.¹⁷⁶ Suprimida la capella de Sant Miquel Arcàngel per tal de construir el deambulatori, l'any 1944 el sepulcre fou traslladat a la capella de la Sagrada Família de la mateixa catedral. En el sepulcre hi ha escrit:

D.O.M. / GRATAE. RECORD. ARGUM. / ILMO. AC. RMO. D. D. LUCIANO.
CASADEVALL. ET. DURAN / OLIM. ALM. HUIJ. ECCLAE. CAN. DIOECESIM
VIC. QUI REXIT SED. EP. VAC. / AB ANNO 1837 AD 1848 / ET AD EPISC.
MUN. IN EAD. OBEUND. HOC IPSO AN. ETECT. / CUJUS MORT. EXUV.
HUMANITUS RELICT. 11 MART. 1852, AET. SUAE 66. AN. 3 MEN. 18 D. /
SUB MONUM. ISTO DEPONT. CURAR. PRAESULIS OBSEQ. M. C. ET X. C. /
ANNO 1853. / COLLOCET EUM DOM. PRINCIP. POP. SUI.¹⁷⁷

ANTONI PALAU I TÉRMENS, fill de Valls, successor del bisbe Casadevall des del 1854, fou promogut el 1857 a la seu de Barcelona, on morí el 8 de novembre de 1862. Fou enterrat sota el cor de la catedral barcelonina, en el sepulcre episcopal, amb un epitafi que no inclou cap referència al seu episcopat vigatà.¹⁷⁸

Des del 1858 el nou bisbe fou JOAN-JOSEP CASTANYER I RIBAS, fins llavors rector de Moià, el qual morí a Vic el 18 de maig de 1865 i fou dut a enterrar a la capella del Santíssim de l'església parroquial de Sant Pere de Torelló, el seu poble natal.¹⁷⁹ L'actual monument funerari és compartit pel bisbe

175. ACDV, *Liber obitus*, núm. 253. També M. S. SALARICH i M. S. YLLA-CATALÀ, *Vigatans il·lustres*, Vic, 1983, p. 99-106.

176. ACV, armari 57, vol. 78.

177. M. GENÍS, *El Obispo Casadevall: Discurso biográfico*, Vic, 1896, p. 84.

178. J. MAS, *Notes històriques*, vol. 8, p. 52.

179. ACDV, *Liber obitus*, núm. 261.

Sepulcre del bisbe Lluçia Casadevall

Sepulcre del bisbe
Joan Josep Castanyer

Castanyer i pel missioner màrtir Isidre Badrena, fill de Sant Pere de Torelló, assassinat a les Filipines el 1874.¹⁸⁰ El brevíssim epitafi episcopal inscrit en el sepulcre diu així:

RDMUS. D. J. J. / CASTAÑER / EP. VIC.

ANTONI-LLUÍS JORDÀ I SOLER, fill de Girona, bisbe de Vic des del 1866, morí a Castellterçol el 22 de juny de 1872, als cinquanta anys d'edat.¹⁸¹ La seva mort s'atribuí als efectes de la intoxicació alimentària que sofrí a Roma, com altres eclesiàstics catalans, durant la celebració del Concili Vaticà I. El seu cadàver fou portat a Vic i sepultat a la capella de Sant Miquel Arcàngel, dita també del Santíssim Sagrament. El dia 1 d'octubre de 1872 el beneficiat Joan Jordà, germà del bisbe difunt, demanà permís al Capítol per aixecar-li un panteó dins la mateixa capella.¹⁸² Es tracta del sepulcre que ara es pot veure en el deambulatori de la catedral, part del qual fou obrat, en restaurar-se la catedral durant els anys 1941-1945, en l'indret que havia ocupat l'esmentada capella. L'epitafi que s'hi llegeix diu el següent:

D.O.M. / SUBTER. HOC. / QUOD. FRATRIS. AMANTISS. PIETAS. EREXIT.
MONUM. / EXUVIAE. JACENT. / ILMI. AC. RMI. ANTON. ALOISII. JORDÁ.
ET. SOLER. OLIM. ILERD. / CANONIC. DOCT. DEINDE. HUIJUS S. ECCLAE.
EPISCOPI. QUI. STUDIOSAE. / JUVENT. INFORMATIONI. ET. ECCLESIAST. DIS-
CIPLINAE. REPARATIONI. / IMPIGRE. LABORAVIT. VATICAN. SYNODO. IN-
TERFUIT. / PONT. INFALLIB. LIBENTISS. SUBSCRIPSIT. / E. VIVIS. EREPTUS.
TURBATUS. HISP. REBUS. CASTROTERTIOLI. / DIE. VIGES. SECUNDA. JUN.
AN. MDCCCLXXII.

PERE-NOLASC COLOMER I MESTRES, gironí com el seu antecessor, al qual no succeí fins al 1876, morí a Vic el 30 d'agost de 1881, als cinquanta-nou anys d'edat.¹⁸³ Rebé sepultura dins la capella de la Immaculada Concepció de la catedral vigatana. L'epitafi de la seva tomba, disposada en el mur dret de la dita capella, ara sota l'advocació de la Mare de Déu de Fàtima, diu així:

OSSA. ET. CINERES / ILLMI. AC. RMI. D. D. PETRI. COLOMER. ET. MESTRES
/ QUI. VIRTUTE. ET. SCIENTIA. PRAEDITUS / AD. ALMAE. ECCLESIAE. VI-
CENSIS. SEDEM. EST. EVECTUS / OMNIA. OMNIBUS. FACTUS. IN. PAUPE-
RES. SEMPER. EFFUSUS / IN. PEREGRINATIONE. VULGO. TERESIANA. RO-
MAM. ADIIT / VIROS. RELIGIOSOS. E. GALLIA. CRASSANTE. IMPIETATE EX-

180. R. CORTS, *Diccionari d'història eclesiàstica*, vol. 1, p. 174.

181. ACDV, *Liber obitus*, núm. 269.

182. ACV, armari 57, vol. 80.

183. ACDV, *Liber obitus*, núm. 279.

Sepulchre del bisbe Antoni-Lluís Jordà

Sepulchre del bisbe
Pere-Nolasc Colomer

PULSOS / BENIGNE. EXCEPT. / ALMAE. VIRGINIS. MARIAE. AMANTISSIMUS
/ LAUDES. ALTERNIS. CARMINIBUS. EGREGIE. CELEBRAVIT / OBIIT. III. KAL.
SEPT. AN. MDCCCLXXXI AN. NAT. LIX. MEN. VII. / HANC. REXIT.
ECCLESIAM. AN. V. MEN. VII. / R.I.P.

I més avall, en el sòcol del monument, es llegeix:

QUI. VIVENS. MARIAE. SACRAVIT LAUDE. CORONAM / VERSIBUS. IN. CO-
ELIS. TEXVIT. IPSE. SUAM. / CARMINE. CANTAVIT. QUAM. TANTUM. MEN-
TE. VIDERAT / HANC. SUPERIUS. PLECTRO. NUNC. MELIORE. CANIT / SIS-
TE. GRADUM. QUI. ADSTAS. OCULOSQUE. AD. SIDERA. TOLLENS / ET.
MATREM. LAUDA. SERTAQUE. GRATA. DABIT.

Des del 1882 fou bisbe de Vic JOSEP MORGADES I GILI, natural de Vilafranca del Penedès, el qual fou promogut a la seu de Barcelona el 1899. Hi morí, als setanta-quatre anys d'edat, el 8 de gener de 1901 i, de manera provisòria, fou sepultat sota el cor de la catedral barcelonina. El maig del 1909 les seves despulles foren traslladades solemnement al monestir de Ripoll, restaurat per ell, i enterrades en un sepulcre obert en el paviment de la nau central de l'església de Santa Maria. Damunt la lauda sepulcral, dissenyada per l'arquitecte Antoni Coll i criticada per mossèn Josep Gudiol, s'hi esculpí la figura sencera del bisbe revestida amb els ornaments pontificals, als peus de la qual hom gravà aquesta llegenda:

DR · IOSEPH · MORGADES · ET · GILI · / IX · OCTOBR · MDCCCXXVI: / EPISC
· BARC · XXX · SEPT · MDCCCXCIX · VIII · IANUAR · MCMII.

Enquadrant la lauda, es reproduïren, en lletres de mida molt més gran, uns versets del salm 70:

IN · TE · DOMINE · SPERAVI : NON / · CONFUNDAR · IN · AETERNUM : / IN
· IUSTITIA · TUA · LIBERA · ME / PSAL · LXX · I · II.

Les despulles del bisbe foren profanades i la seva figura jacent fou trossejada el 1936, però la inscripció i els elements ornamentals no patiren desperfectes importants, de manera que serviren per a la reconstrucció del sepulcre, el qual, amb la nova figura jacent obrada per l'escultor Antoni Agrats, fou inaugurat el 1952.¹⁸⁴

JOSEP TORRAS I BAGES, fill de les Cabanyes, a l'Alt Penedès, bisbe de Vic des de 1899, morí en el seu palau episcopal el 7 de febrer de 1916, als seixanta-nou anys d'edat.¹⁸⁵ Tal com el prelat havia disposat, el seu cadàver

184. A. DALMAU, *El patrimoni d'artistes modernistes a Ripoll*, Ripoll, 2005, p. 88-96.

185. ACDV, *Liber obitus*, núm. 308.

Sepulcre del bisbe Josep Morgades

fou inhumat a la capella de la Mare de Déu de Montserrat de la catedral de Vic, al costat de l'evangeli. El 8 d'octubre de 1918 fou transferit al sepulcre monumental instal·lat al costat de l'epístola de la mateixa capella. El nou sepulcre, projectat per l'arquitecte Josep M. Pericas, fou disposat dins un arcosoli amb el mosaic regalat pel papa Benet XV a la part superior i el sarcòfag de bronze a la inferior. El sarcòfag, col·locat sobre un alt sòcol de marbre, fou ornat al centre amb l'escut episcopal i als costats, emmarcant la inscripció funerària, amb les representacions figurades de la Fe i de la Tradició. L'estàtua jacent, obrada per l'escultor Borrell Nicolau, representa el prelat amb hàbits pontificals portant a la mà la reproducció del bàcul que li havien regalat els socis del Cercle Artístic de Sant Lluç.¹⁸⁶ L'epitafi, part a l'esquerra i part a la dreta de la cara del sarcòfag, diu així:

IOSEPHUS · TORRAS · ET · BAGES / EP · VICEN · ANN · XVI · M · III · D ·
 XXVI / SANCTE · VIXIT · ANN · LXIX · M · IV · D · XXVI / SANCTISSIME ·
 OBIIT · VII · ID · FEBR · M · CM · XVI / VEL · IN · AGONE · SUMMO / PRO
 · XP · LEGATIONE · FUNCTUS.
 PONTIFICI · DOCTORI · PATRI · PATRIAE / ECCLESIA · VICENSIS / GENTESQUE
 · CATHALONICAE / AERE · COLLATO / HOC · MONUMENTUM · SACRAVERE
 / HEREDITATE · PATRUM · VINDICATA.

El 3 d'agost de 1936, en plena revolució, el taüt amb el cadàver del prelat fou extret del sarcòfag i cremat al mig de la catedral. Les restes d'ossos no consumits pel foc i les cendres foren recollides per mans anònimes i, un cop acabada la guerra, dipositades dins un dels sarcòfags gòtics del claustre de la catedral. Incoat el procés d'autenticació de les restes i obtinguts els fragments d'os que encara tenien alguns particulars, totes les restes foren dipositades dins una arqueta de fusta, a la qual s'aplicaren els elements decoratius metàl·lics del taüt destruït. El 10 de febrer de 1955, celebrat l'ofici d'aniversari de la mort del bisbe Torras, les seves restes foren retornades al sarcòfag de la capella de la Mare de Déu de Montserrat.¹⁸⁷

FRANCISCO MUÑOZ IZQUIERDO, bisbe de Vic del 1916 al 1925, fou promogut al càrrec de patriarca de les Índies Occidentals i vicari general castrense. Morí l'11 d'abril de 1930 a Burjassot, el seu poble natal, on rebé sepultura dins l'ermita de Sant Roc. En la làpida es llegeix:

AQUÍ YACEN LOS RESTOS MORTALES DEL EXCMO. Y REVDMO. SR. DR.
 DON FRANCISCO MUÑOZ IZQUIERDO EN ESPERA DE LA RESURRECCIÓN
 ETERNA. IN MEMORIAM.¹⁸⁸

186. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*, núm. 1757 (31 octubre 1918), p. 358-361.

187. E. JUNYENT, «El sepulcro del obispo Dr. D. José Torras y Bages», *Ausa* (Vic), vol. II/11 (1955), p. 3-7.

188. M. PEPÍN, *Ermitas de la comunidad Valenciana*, vol. I, València, 1996, p. 91-91.

Sepulcre del bisbe Josep Torras i Bages

El 10 de maig de 1926 fou nomenat bisbe de Vic JAUME VILADRICH I GASPAR, nascut el 1865 al poble solsoní de Clarà i fins llavors bisbe auxiliar del cardenal Benlloch a Burgos. Morí en el poble castellà de Valfermoso de las Monjas, abans de prendre possessió del bisbat, el 20 de setembre del mateix any i rebé sepultura dins l'església del monestir de monges benetes de la població, del qual era abadessa una germana seva.¹⁸⁹ Damunt el sepulcre es llegeix l'epitafi següent, escrit tot en lletres majúscules:

AQUÍ DESCANSAN LOS RESTOS MORTALES / DEL IITMO Y RVDMO SEÑOR
DOCTOR / DON JAIME VILADRICH Y GASPAR / OBISPO DE TRICOMIA
ELECTO DE VICH / Y VICARIO CAPITULAR / DE LA ARCHIDIÓCESIS DE
BURGOS. / NACÍO EN CLARÁ (LÉRIDA) EL DÍA 14 DE ENERO 1865. /
MURIÓ EN VALFERMOSO DE LAS MONJAS / (GUADALAJARA) EL DÍA 20
DE SEPTIEMBRE 1926. / R.I.P.

El 24 de gener de 1927 fou nomenat el nou bisbe JOAN PERELLÓ I POU, mallorquí, religiós missioner dels Sagrats Cors, el qual visqué exiliat a Mallorca del 1936 al 1939. Morí al palau episcopal de Vic el 27 de juliol de 1955, als vuitanta-cinc anys d'edat, i el diumenge 31 fou enterrat provisionalment a la capella del Seminari Major, obra seva inacabada.¹⁹⁰ La tarda del dia 11 de desembre de 1963 les despulles foren traslladades al sepulcre obert en el paviment del presbiteri de la nova església del Seminari, beneïda el dia de la Immaculada. Damunt la llosa sepulcral s'hi llegeix:

HIC · REQUIESCUNT / MORTALES · EXUVIAE / RDMI · P · IOANNIS · PERELLO
· POU / MISSIONARII · SS· CORDIUM / EPISCOPI · VICENSIS / DECESSIT · DIE
· XXVII · IULII / ANNO · DOMINI · MCMIV · ROGATE · DEUM · PRO · EO

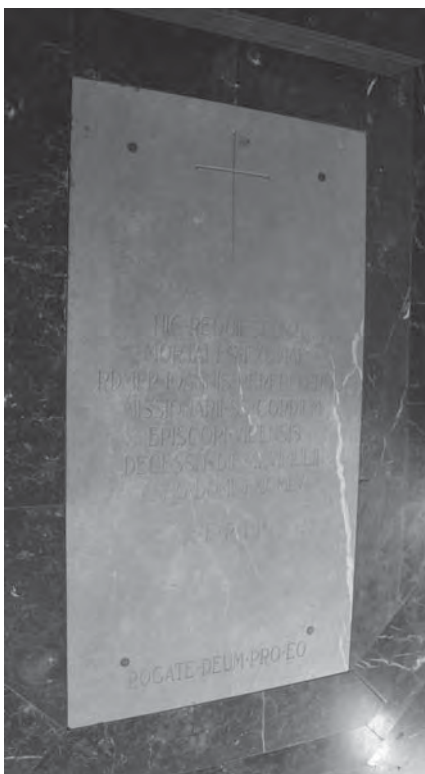
Des del 1955 el bisbe de Vic fou RAMON MASNOU I BOIXEDA, nascut en el mas Llagostera de Baix de la parròquia de Santa Eugènia de Berga i del municipi de Taradell, bisbe auxiliar del pare Perelló des del 1952. Bisbe emèrit des del 1983, morí el dimecres 9 de juny de 2004, als noranta-sis anys d'edat, al palau episcopal, on residia, i dos dies després rebé sepultura a la catedral, on des del 1916 no s'havia enterrat cap bisbe.¹⁹¹ El sepulcre fou obert en el paviment de la nau esquerra, just al davant de la capella de la Mare de Déu de Montserrat. Segons disposició del finat, l'epitafi diu així:

RAMON MASNOU / I BOIXEDA / 1907-2004 / BISBE TITULAR DE VIC /
1955-1983 / PREGUEU PER MI / SURREXIT CHRISTUS SPES MEA.

189. «In memoriam», *Gazeta de Vich* (Vic), núm. 3156 (28 setembre 1926), p. 2-3; «La mort del Ilm. Dr. Viladrich», *Gazeta de Vich* (Vic), núm. 3162 (12 octubre 1926), p. 1-2.

190. ACDV, *Liber obitus*, núm. 333.

191. ACDV, *Liber obitus*, núm. 359.

Sepulcre del bisbe Joan Perelló

Sepulcre del bisbe Ramon Masnou

Bisbe de Vic del 1983 al 2003, JOSEP MARIA GUIX I FERRERES, nascut al nucli de la Coromina, en el terme municipal de Cardona, morí a l'Hospital General de Vic el diumenge 28 de juny de 2009, a l'edat de vuitanta-un anys, i rebé sepultura el dia 1 de juliol en el subsòl de la capella de Sant Josep de la catedral. L'epitafi diu així:

JOSEP MARIA / GUIX I FERRERES / 1927-2009 / BISBE DE VIC / 1983-2003
/ IN NOMINE IESU.

V CONCLUSIONS

De les dades aplegades, se'n poden treure unes conclusions tant referents als òbits dels bisbes com a llurs sepultures. Els necrologis, a més de registrar el dia i el mes de la defunció, i en alguns casos també l'any, així com els obituaris, els epitafis i la resta de la documentació funerària, ens donen altres dades referents a les causes i a les circumstàncies de les defuncions, als llocs on ocorregueren, a les exèquies, als enterraments i als aniversaris. D'altra banda, ens informen sobre alguns sepulcres episcopals de la catedral romànica de Vic i d'alguns altres ubicats fora d'aquesta, la gran majoria dels quals, especialment els de les èpoques medieval i moderna, han desaparegut.

ELS ÒBITS, LES EXÈQUIES I ELS ANIVERSARIS

Pel que fa a les causes i a les circumstàncies de les defuncions, els necrologis ens informen que l'arquebisbe Ató († 971) i el bisbe Frujà († 991) moriren assassinats. En referència al bisbe Berenguer de Guàrdia († 1328), fan constar que morí «receptis ecclesiasticis sacramentis».

Sobre els llocs en què ocorregueren els òbits, la documentació funerària recollida ens fa saber que el bisbe Ramon Gaufred († 1146) morí a Cardona i que els bisbes Bernat de Mur († 1264), Ramon d'Anglesola († 1298) i Berenguer de Guàrdia († 1328) moriren a Barcelona. Ens informa, a més, que els cadàvers de tots ells foren traslladats a la catedral de Vic, llevat del cadàver del bisbe Bernat de Mur, que fou sepultat al convent dominicà de Barcelona.

Hem vist que algunes gloses necrològiques dels segles XII al XIV repeteixen que tal bisbe o tal altre fou sepultat «honorífice». I des del segle XIV els obituaris fan referència a la «sepultura general episcopal». En el cas de la «sepultura general» del bisbe Ramon de Bellera († 1377), precisen que fou feta amb assistència «de tots los honrats canonges, beneficiats, preveres de la seu de Vich».

Altra documentació funerària fa referència a l'exposició pública del cadàver, a les exèquies i a l'enterrament. És el cas del bisbe Alfons de Tous

(† 1421), el cadàver del qual, abans de ser enterrat dins dues caixes de fusta amb un calze d'estany, fou exposat durant tres dies i després portat processonalment pels carrers de la ciutat damunt les espatlles de dotze preveres i sis joves laics acompanyats pels familiars del difunt vestits amb gramalles de dol, mentre el pati del palau episcopal lluïa draps blancs i altres objectes. Els tres dies d'exposició del cadàver episcopal devien ser habituals, atès que molts anys després les despulles del bisbe Jaume Mas († 1684) foren exposades també durant tres dies amb els vestits de pontifical, la mitra i el bàcul.

En la nota necrològica del bisbe Arnau de Malla († 1110) es troba una referència a la commemoració de l'aniversari de la defunció: «annuatim exsolvamus obsequia». I en els obituaris del Capbreu hi ha ben registrats els caps d'any, com hem vist en parlar del bisbe Joan Beltran de Guevara († 1573).

LA UBICACIÓ DE LES SEPULTURES A LA CATEDRAL DE VIC

Pel que fa a les sepultures episcopals efectuades a la seu de Vic, hem pogut observar una evolució durant els onze segles examinats, una evolució que ha anat paral·lela a les mentalitats que s'han succeït, als costums funeraris que s'han adoptat i als canvis que s'han produït en la legislació i en la litúrgia.

Els llocs de les sepultures han estat els següents:

1. *Sant Miquel Arcàngel*. Entre els anys 957 i 1018 els bisbes es feren enterrar a la cripta de l'església funerària de Sant Miquel Arcàngel, una de les tres esglésies del grup catedralici.¹⁹² Segons l'hagiografia medieval, l'arcàngel sant Miquel era el protector dels difunts, encarregat de dur les seves ànimes a la presència de Déu i de pesar-les en les balances –l'anomenada psicòstasi– davant el tribunal diví.¹⁹³ L'església fou aixecada i dedicada pel bisbe Guadamir († 957) i, per tant, cal suposar que hi foren enterrats ell i els seus successors immediats, és a dir, l'arquebisbe Ató († 971) i els bisbes Frujà († 991), Arnulf († 1010) i Borrell († 1018). D'aquest darrer ho sabem amb seguretat perquè el lloc de la seva sepultura es féu constar en el necrologi. Des de la construcció de la catedral romànica, dedicada el 1038, sant Miquel arcàngel fou venerat en un altar ubicat en un dels absis del creuer, on continuà el culte funerari.

2. *Les fonts baptismals*. Entre els segles XII i XIV els bisbes s'enterraren a l'entorn de les fonts baptismals, ubicades a poca distància de l'entrada principal de la catedral, a la mà dreta de la nau, al cantó de migdia, prop

192. Sobre les primeres esglésies erigides en honor de sant Miquel arcàngel a Catalunya, vegeu M. S. GROS, «La funcionalitat litúrgica de les esglésies d'Ègara», a *Simposi Internacional sobre les Esglésies de Sant Pere de Terrassa*, Terrassa, 1992, p. 77-83.

193. F. CABROL, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, tom 1, París, 1907, col. 2131.

de la porta lateral que comunicava amb el claustre.¹⁹⁴ El simbolisme resulta evident, atès que les fonts baptismals representen la vida nova dels batejats, els quals pel baptisme són associats a la mort i a la resurrecció de Crist, segons la doctrina paulina (Rm 6, 3-10; Col 2, 12) expressada litúrgicament la vetlla de Pasqua, en què era prescrit que «episcopus descendat ad fontes» per a la benedicció de les aigües i la celebració del ritu baptismal.¹⁹⁵ Sabem que almenys hi reberen sepultura els bisbes Pere de Redorta († 1185), sant Bernat Calbó († 1243) i Berenguer de Guàrdia († 1328).

3. *Altars i capelles.* Des de finals del segle XIII alguns bisbes volgueren rebre sepultura al davant o al costat de l'altar o de la capella de la catedral que havien aixecat per devoció. El primer fou el bisbe Ramon d'Anglesola († 1298), enterrat al davant de l'altar de Sant Pau, que havia fet edificar. El sepulcre del bisbe Berenguer de Bellvís († 1301) se situà en el mur adjacent de la capella dels Sants Cosme i Damià, que devia ser obra seva. I el bisbe Galceran Sacosta († 1345) rebé sepultura a la capella del Corpus Christi, aixecada per ell.

4. *El cor.* Entre els segles XV i XVIII la majoria de les sepultures episcopals foren disposades sota el paviment del cor, situat al mig de la nau de la catedral, lloc del rés quotidià de l'ofici diví i de la commemoració anual de les defuncions inscrites en els necrologis, llegides o esmentades durant el rés de prima, després de la lectura del martirologi.¹⁹⁶ Sabem que hi foren enterrats els bisbes Alfons de Tous († 1421), Joan de Tormo († 1553), Andrés de San Jerónimo († 1625), Jaume Mas († 1684) i Antoni Pasqual († 1704). També hi foren enterrats interinament els bisbes Francesc Robuster († 1607) i Antoni Gallart († 1613), abans del trasllat de llurs despulles al convent carmelità de Reus i a la cartoixa d'Escaladei, respectivament.

5. *El claustre gòtic.* Només sabem l'existència d'un sepulcre episcopal situat al claustre. Es tracta del sepulcre del bisbe Gaspar Gil Miravete († 1638), enterrat a la capella de Santa Escolàstica del claustre gòtic juntament amb la seva mare i altres dos parents seus. Aquesta capella, posada sota l'advocació d'una santa de la qual la catedral de Vic posseïa una relíquia des del segle XV, potser era presidida per la imatge d'argent de santa Escolàstica obrada per l'orfebre Salvador Serrarols els anys 1633 i 1634.¹⁹⁷

6. *La capella de Sant Bernat.* Entre els anys 1744 i 1775 els tres bisbes que se succeïren reberen sepultura sota el paviment del presbiteri de la

194. E. JUNYENT, «Veneració i culte tributat a sant Bernat Calbó», p. 317. La ubicació de les fonts baptismals en aquest indret deriva del passatge bíblic del llibre d'Ezequiel: «L'aigua baixava de sota el costat dret del temple, al sud de l'altar» (Ez 47, 1b). Dec aquesta observació a M. S. Gros.

195. M. S. GROS, «El *Liber consuetudinum Vicensis Ecclesie* del canonge Andreu Salmúnia –Vic, Museu Episcopal, ms. 134 (LXXXIV)–», *Miscel·lània Litúrgica Catalana* (Barcelona), vol. VII (1996), p. 175-294, esp. p. 222-223.

196. M. RIGHETTI, *Historia de la Liturgia*, vol. I, Madrid, 1955, p. 1274.

197. J. GUDIOL, «La relíquia de santa Escolàstica en la catedral de Vich», *Gazeta de Vich* (Vic), núm. 2154 (1920). La capella no hi consta, com no consta tampoc en l'obra del mateix J. GUDIOL, *Els claustres de la catedral de Vic*, Vic, 1981.

nova capella de Sant Bernat Calbó, just al davant del sepulcre de llur sant predecessor. Es tracta dels bisbes Ramon de Marimon († 1744), Manuel Muñoz († 1751) i Bartolomé Sarmentero († 1775).

7. *Capelles de la nova catedral*. Des de la consagració de la catedral neoclàssica el 1803 els sepulcres episcopals s'han distribuït per les capelles laterals del temple, continuant la tradició medieval de situar els sepulcres en les capelles aixecades pels prelats o atenent a les seves devocions particulars. Les despulles del bisbe Artalejo († 1782), enterrat primer a l'església de La Mercè, reberen sepultura el 1804 en una urna penjada en el mur esquerre de la capella de la Immaculada Concepció, ara posada sota l'advocació de la Mare de Déu de Fàtima, l'altar de la qual havia costejat. En el mur dret es col·locà anys més tard el sepulcre del bisbe Pere-Nolasc Colomer († 1881). El bisbe Francesc de Veyan († 1815) disposà que la seva tomba fos oberta en el paviment del presbiteri de la capella de la Verge del Pilar, aixecada per ell.

Un cas especial és el del bisbe Ramon Strauch († 1823), assassinat a Vallirana i sepultat en el cementiri d'aquell poble, les despulles del qual foren traslladades a Vic el 1824 i enterrades provisionalment en el sepulcre del capítol, fins que el 1889 reberen sepultura al peu de l'altar del Sant Crist, al rerecor, i el 1923 foren traslladades a un mausoleu situat a la capella de la Conversió de Sant Pau.

El bisbe Lluçia Casadevall († 1852) fou sepultat en un sepulcre aixecat dins la capella de Sant Miquel Arcàngel, dita del Santíssim Sagrament, en la qual també rebé sepultura el bisbe Antoni-Lluís Jordà († 1872). A l'altra banda de la catedral, dins la capella de la Mare de Déu de Montserrat, rebé sepultura el bisbe Josep Torras i Bages († 1916), les despulles del qual foren traslladades el 1918 al mausoleu aixecat a l'altre cantó de la mateixa capella. Just al davant d'aquesta capella, en el paviment de la nau esquerra, hi ha el sepulcre del bisbe Ramon Masnou († 2004), mentre que el sepulcre del bisbe Josep Maria Guix († 2009) es troba en el paviment de la capella de Sant Josep.

MÉS DADES SOBRE LES SEPULTURES DE LA CATEDRAL DE VIC

A la catedral actual de Vic hi ha, doncs, els sepulcres de tretze bisbes de la seu vigatana. El més magnífic és, no caldria dir-ho, el de sant Bernat Calbó, l'únic bisbe d'època medieval que, per haver estat canonitzat, ha vist preservades les seves despulles, per bé que transferides del sepulcre gòtic a l'urna barroca actual, obra de l'orfebre Joan Matons (1728). Els successius sepulcres de sant Bernat Calbó han estat estudiats magistralment per mossèn Josep Gudiol i el doctor Eduard Junyent.¹⁹⁸

198. Es tracta especialment de dos estudis ja citats: J. GUDIOL, «Lo sepulcre de sant Bernat Calvó, bisbe de Vich», i E. JUNYENT, «Veneració i culte tributat a sant Bernat Calbó».

En els necrològics, en els obituaris i en els altres documents funeraris esmentats es troben algunes informacions d'interès sobre els sepulcres desapareguts, com ara que el cadàver del bisbe Galceran Sacosta († 1345) fou enterrat a la capella gòtica del Corpus Christi «in monumento marmoreo», que les despulles del bisbe Alfons de Tous († 1421) foren enterrades en un «vas pregon» obert dins el cor, que les del bisbe Jaume Mas († 1684) reberen sepultura en un «sot» excavat en el mateix indret i que les del bisbe Antoni Pasqual († 1704) foren soterrades en una tomba oberta al costat de la del bisbe Mas. Els episcopòlogistes que encara pogueren veure els sepulcres ens informen sobre la ubicació i les característiques d'alguns sepulcres. Així, gràcies a ells sabem que la lauda sepulcral del bisbe Ramon d'Anglesola († 1298) es trobava encastada a la paret del creuer de la catedral, al costat de la porta de la sagristia major. Que la tomba del bisbe Berenguer de Guàrdia († 1328), enterrat a l'entorn del baptisteri, era un túmul de marbre aixecat prop de les parets del cor. Que la llosa de marbre de la tomba del bisbe Joan de Tormo († 1553) portava inscrit l'escut episcopal i un llarg epitafi que al cap de cent anys era difícil de llegir perquè, com que estava ubicat a l'entrada del cor, el trepig continuat n'havia gastat moltes lletres. I que el sepulcre del bisbe Gaspar Gil († 1638), ubicat dins una capella del claustre gòtic, duia inscrit un llarg epitafi del qual ens han transmès el text.

Al davant de l'altar de la capella de la Mare de Déu de Fàtima, abans de la Immaculada Concepció, hi ha un altre sepulcre episcopal, no esmentat fins ara per no correspondre a cap bisbe de Vic. Es tracta del sepulcre del bisbe d'Eivissa Climent Llocer, natural de Ribes de Freser, mort sobtadament al mas Codina de Sentfores el 26 d'agost de 1804.¹⁹⁹

SEPULCRES UBICATS EN ALTRES LLOCS DEL BISBAT

Al Museu Episcopal de Vic es conserven alguns elements que sembla que provenen del túmul que el bisbe Guillem de Tavertet († 1233) tingué en el monestir de Casserres i part de la coberta del sepulcre gòtic del bisbe Berenguer de Bellví († 1301), trobada en les excavacions de la nau de la catedral romànica el 1943.²⁰⁰

El bisbe Francesc Crespí de Valldaura († 1662), dominic, fou enterrat a l'església vigatana de Sant Domènec, en la qual avui no hi ha cap indici del seu sepulcre. A Vic mateix, a l'església del Carme, hi ha el sepulcre del bisbe Pablo de Jesús Corcuera († 1835); i a l'església del Seminari, el sepulcre del bisbe Joan Perelló († 1955). Dins la comarca d'Osona, a l'església parroquial de Sant Pere de Torelló hi ha el sepulcre del bisbe Joan-Josep Castanyer († 1865). I al monestir de Ripoll hi ha el sepulcre del bisbe Morgades († 1901), mort a la seva seu de Barcelona.

199. ACDV, *Liber obitus*, núm. 203.

200. J. BRACONS, *Catàleg de l'escultura gòtica del Museu Episcopal de Vic*, Vic, 1983, núm. 96.

SEPOLCRES UBICATS FORA DEL BISBAT DE VIC

Sabem que el bisbe Oliba de Cerdanya fou enterrat al monestir de Cuixà, d'on era abat, però no es coneix l'emplaçament de la sepultura. El seu nebot i successor, Guillem de Balsareny, fou enterrat al monestir de Ripoll, lloc del seu retir, però la ubicació del seu sepulcre tampoc no és coneguda. El bisbe Arnau de Malla, abat d'Amer, fou sepultat en el seu monestir, sense que allà hi hagi rastre del seu sepulcre. El bisbe Bernat de Mur rebé sepultura dins l'església del convent dominicà de Santa Caterina de Barcelona en un sepulcre que avui és al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Pel que fa a sepulcres de bisbes de Vic promoguts a altres seus episcopals de Catalunya, d'Aragó o del País Valencià, cal esmentar el de Lope Fernández de Luna, a la seu de Saragossa; el de Garcia Fernández de Heredia, al convent de Sant Francesc de Terol; el de Fernando Pérez Calvillo, a la catedral de Tarassona; el cenotafi de Jaume de Cardona, a la catedral de Tarragona; els fragments de sepulcre de Benet de Tocco, al monestir de Montserrat; el sepulcre de Pedro Jaime, al convent dominicà d'Albarrassí, i el sepulcre d'Onofre Reart, a la catedral de Perpinyà.

ELS EPITAFIS

L'epitafi més antic dels que s'han conservat és el del sepulcre del bisbe Bernat de Mur († 1264), conservat al Museu Nacional d'Art de Catalunya. El segueixen el del sepulcre del bisbe Berenguer de Bellví († 1301), recuperat parcialment el 1943, el text sencer del qual coneixem gràcies al degà Montcada, i el del bisbe Ponç de Vilaró († 1306), enterrat al claustre de la canònica de Solsona. Coneixem també, gràcies a Montcada, el text de l'epitafi del sepulcre del bisbe Berenguer de Guàrdia († 1328).

Ja del segle XVI són els epitafis dels sepulcres del bisbe Acisclo Moya de Contreras († 1564) i del bisbe Benet de Tocco († 1585), ambdós enterrats al monestir de Montserrat, els texts dels quals coneixem gràcies a Yepes, Montcada i Villanueva. Poc posteriors són els epitafis de dos bisbes que ho foren de Vic, Joan Baptista de Cardona († 1589) i Pedro Jaime († 1601), que moriren després d'haver estat promoguts a les seus de Tortosa i d'Albarrassí, respectivament.

El text de l'epitafi del sepulcre del bisbe Gaspar Gil († 1638), aixecat al claustre de la catedral de Vic i derruït a finals del segle XVIII, ens ha estat transmès pel canonge Ripoll, el qual també copià l'epitafi de la tomba del bisbe Francesc Crespí de Valldaura († 1662), situada a l'església vigatana de Sant Domènec.

Els epitafis de les tombes dels bisbes Ramon de Marimon († 1744), Manuel Muñoz († 1751) i Bartolomé Sarmentero († 1775), totes tres dins la capella de Sant Bernat Calbó, contenen unes llargues inscripcions de vint-i-tres ratlles, deu ratlles i divuit ratlles, respectivament.

A les altres capelles i al deambulatori de l'actual catedral neoclàssica, consagrada el 1803, es poden llegir els epitafis dels sepulcres de nou bisbes de Vic traspassats des del 1782, encara que l'epitafi del sepulcre del bisbe Manuel de Artalejo († 1782) correspon a la inscripció redactada per al sepulcre inaugurat el 1978 i l'epitafi del mausoleu del bisbe Ramon Strauch († 1823) és el de la sepultura del 1889, traslladada el 1923 a l'actual emplaçament.

També tenen els respectius epitafis els sepulcres dels bisbes contemporanis que moriren essent titulars de la seu vigatana i que es troben fora de la catedral de Vic. Es tracta dels sepulcres del bisbe Pablo de Jesús Corcuera († 1835), enterrat a l'església del Carme de Vic; del bisbe Joan-Josep Castanyer († 1865), sepultat a l'església de Sant Pere de Torelló, i del bisbe Joan Perelló († 1955), enterrat a l'església del Seminari de Vic.

Fins al segle xx tots els epitafis foren escrits en llatí, però durant el mateix segle foren escrits en castellà el del bisbe Francisco Muñoz († 1930), patriarca de les Índies, enterrat a Burjassot, i el del bisbe electe Jaume Viladrich († 1926), sepultat a Valfermoso de las Monjas. Els epitafis dels dos bisbes traspassats al segle XXI, Ramon Masnou († 2004) i Josep Maria Guix († 2009), són escrits en català, però amb una darrera frase en llatí corresponent a una citació de la seqüència pasqual i a la divisa episcopal, respectivament.

CRÈDITS DE LES FOTOGRAFIES

Sepulcre del bisbe Bernat de Mur: Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona. Fotografia: Calveras/Mérida/Sagristà.

Sepulcre del bisbe Berenguer de Bellvís: Arxiu Capitular de Vic.

Sepulcre del bisbe Pablo de J. Corcuera: Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic.

Sepulcres de tots els altres bisbes: Arxiu fotogràfic del Bisbat de Vic.
Responsable: Dani Font.